

ISTRAŽIVANJE

o primjeni Konvencije Ujedinjenih naroda
o pravima osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini

Sarajevo, 2025. godine

„Izrazi koji su radi preglednosti dani u jednom gramatičkom rodu u ovom se dokumentu bez diskriminacije odnose i na muškarce i na žene.“

Nakladnik:

Caritas Bosne i Hercegovine
Mehmed bega Kapetanovića Ljubušaka 6
71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina

Za nakladnika:

Tomo Knežević

Uredio:

Zlatko Malić

Istraživačice:

Binasa Goralija i Nataša Maros

Suradnici:

Sunita Hotić, Suvad Zahirović i Fikret Zuko

**Financira
Europska unija**

„Ovu publikaciju sufinancira Europska unija. Njezin sadržaj isključiva je odgovornost Caritasa Bosne i Hercegovine i ne mora nužno odražavati stavove Europske unije.“

Sadržaj

1. Uvod.....	7
2. Pregled metodologije.....	8
2.1. Izazovi prikupljanja popunjenih upitnika.....	9
3. Informacije o ciljnoj skupini.....	10
4. Statističke informacije o stavovima organizacija.....	15
5. Upoznatost sa stupnjem implementacije preporuka.....	28
5.1 Većinski odgovor „Ne znam“.....	31
5.2. Većinski odgovor „Djelomično se slažem“.....	36
5.3. Većinski odgovor „Ne slažem se“.....	40
6. Zaključci i preporuke.....	64
6.1. Zaključci.....	64
6.2. Preporuke.....	65

1. Uvod

Caritas Bosne i Hercegovine, uz financiranje Europske unije i sufinanciranje Federalnog ministarstva rada i socijalne politike i Slovenska Karitas, provodi projekt DISC *Disability Inclusion and Social Cooperation*, zajedno s partnerima: Udrugom roditelja i djece s posebnim potrebama „Vedri osmijeh“ iz Mostara, Udruženjem slijepih Kantona Sarajevo, Savezom slijepih Republike Srpske i Unijom organizacija osoba sa invaliditetom u BiH. Opći cilj projekta je ojačati doprinos organizacija civilnog društva koje rade s osobama s invaliditetom u procesu participativne demokracije u BiH na području socijalne uključenosti.

Caritas BiH je putem Javnog poziva angažirao Natašu Maros i Binasu Goraliju da provedu istraživanje u BiH, u bliskoj suradnji s projekt-menadžerom Caritasa BiH. Ukupna metodologija istraživanja zajednički je razvijena, a osoblje Caritasa i partnerskih organizacija blisko je surađivalo tijekom procesa.

Istraživanje je važna komponenta projekta koja će omogućiti bolje razumijevanje stavova – mišljenja organizacija osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini o primjeni Konvencije o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda u Bosni i Hercegovini, na temelju preporuka Odbora Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (Zaključna razmatranja o inicijalnom izvješću Bosne i Hercegovine, travanj 2017. godine). Istraživanje je imalo sljedeće ključne ciljeve:

Cilj A: Identificirati stavove organizacija osoba s invaliditetom (OOSI) o praktičnoj primjeni preporuka Odbora UN-a.

Pitanje 1: U kojoj su mjeri organizacije osoba s invaliditetom upoznate s preporukama Odbora UN-a i koriste li ih u svojim zagovaračkim aktivnostima?

Pitanje 2: Koliko su OOSI-ji upoznati sa stupnjem implementacije preporuka Odbora UN-a u Bosni i Hercegovini?

Cilj B: Utvrditi ključne prepreke koje organizacije osoba s invaliditetom prepoznaju u implementaciji preporuka.

Pitanje 1: Koje su potrebe organizacija osoba s invaliditetom u BiH za uspješnije zagovaranje primjene preporuka Odbora UN-a?

Pitanje 2: Koje mjere su, prema mišljenju OOSI-ja, potrebne za bolju implementaciju preporuka Odbora UN-a u BiH?

Prvi dio istraživanja proveden je od rujna do prosinca 2024. godine, putem *online* upitnika koji je sadržavao pitanja o mišljenjima organizacija o primjeni svake preporuke koju je Odbor UN-a dao Bosni i Hercegovini. Drugi dio istraživanja, provjera podataka, obavljen je tijekom veljače i ožujka 2025. godine.

2. Pregled metodologije

Istraživanje je provedeno kroz multidisciplinarni pristup uz primjenu kvantitativnih i kvalitativnih metoda prikupljanja podataka, vodeći računa o geografskoj rasprostranjenosti organizacija, ali i zastupljenost različitih skupina osoba s invaliditetom, oslanjajući se na inkluzivan i participativan pristup. Glavni cilj istraživanja bio je dobiti uvid u praktične izazove i mogućnosti u vezi s implementacijom preporuka Odbora UN-a za prava osoba s invaliditetom (Odbor UN-a) u Bosni i Hercegovini. Fokus je bio na analiziranju mišljenja i stavova najmanje 100 organizacija osoba s invaliditetom (OOSI) o primjenjivosti preporuka, preprekama u njihovoj implementaciji, kao i na identifikaciji potrebnih mjera za njihovu uspješnu primjenu.

Početna faza istraživanja bila je posvećena usklađivanju ciljeva istraživanja s potrebama ključnih partnera, uključujući projektni tim DISC-a, koje je uključilo i Ministarstvo za ljudska prava BiH. Ove konzultacije imale su za cilj usklađivanje istraživačkih ciljeva s prioritetima relevantnih dionika i definiranje metodologije koja osigurava validnost i pouzdanost rezultata. Kao dio *desk*-istraživanja, analizirani su ključni dokumenti, postojeća izvješća i relevantna literatura kako bi se formirao temelj za daljnji rad.

Tijekom ove faze, razvijen je prilagođeni upitnik osmišljen za hibridni model istraživanja (uživo i *online*). Posebna pozornost posvećena je osiguravanju pristupačnosti alata za različite vrste invaliditeta.

Prije potpune implementacije provedeno je pilot-istraživanje na reprezentativnom uzorku kako bi se testirala valjanost i pouzdanost instrumenata i metodologije. Na temelju rezultata pilot-istraživanja izvršene su potrebne korekcije i usavršavanja.

Reprezentativni uzorak uključivao je najmanje 100 organizacija, obuhvaćajući različite vrste invaliditeta, geografske lokacije i veličine organizacija. Cilj ovog pristupa bio je omogućiti analizu koja je primjenjiva na širu populaciju OOSI-ja. Uzorak je pažljivo odabran kako bi bio reprezentativan za različite tipove invaliditeta, geografske lokacije i veličine organizacija. Podatci su prikupljeni putem *online* upitnika, ali je proces bio izazovan zbog niskog početnog odziva organizacija. Kako bi se osigurala veća uključenost, bilo je potrebno kontaktirati predstavnike organizacija izravno, putem individualnih poziva, što je zahtijevalo značajne dodatne napore i resurse. Posebnu zahvalnost dugujemo timu DISC-a koji je dao doprinos u prevladavanju ovih izazova.

Analiza podataka obuhvatila je kvantitativnu i kvalitativnu analizu prikupljenih podataka. Kvantitativna analiza omogućila je identifikaciju općih trendova i obrazaca, dok je kvalitativna analiza omogućila dublje razumijevanje percepcija i iskustava sudionika.

Ovaj sveobuhvatan pristup omogućio je da se dobiju pouzdani i relevantni podatci koji su poslužili kao temelj za izvlačenje zaključaka i formuliranje

preporuka za unaprijeđenje položaja osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini.

Nakon što su prikupljene informacije od 90 organizacija, te nakon što je urađena kompletna obrada dobivenih podataka, pristupilo se procesu dodatne provjere dobivenih rezultata. Ovu provjeru uradilo je deset organizacija iz cijele Bosne i Hercegovine, koje nisu bile uključene u prvi krug istraživanja. Za njih je napravljen poseban upitnik u kojem su bili sažeti osnovni rezultati istraživanja. Zadatak ovih deset organizacija bio je da daju mišljenje o rezultatima koji su proistekli ih prvog dijela dijela istraživanja. Nije bilo većih odstupanja od prethodno dobivenih podataka, tako da se istraživanje može smatrati relevantnim.

2.1. Izazovi prikupljanja popunjenih upitnika

Svi upitnici su, prema planu, poslani početkom rujna, na listu organizacija koju su istraživačice sastavile zajedno s projekt-koordinatorom DISC-a. Lista je proširivana tijekom istraživanja s dodatnim organizacijama koje nisu bile na popisu na početku istraživanja. Do početka listopada pristiglo je 37 ispunjenih upitnika. Mada su informacije bile podijeljene među velikom većinom organizacija koje su sudjelovale u projektu, koje su članice Unije, članice *MyRight* programa, shvatili smo da je možda početna komunikacija bila nedovoljno jasna ili poticajna za organizacije, te da stoga nisu prepoznale važnost upitnika odmah na početku. Znajući da je ponekad potrebno više podsjetnika i komunikacije kako bi se postigla željena reakcija, istraživačice, kao i projekt-koordinator DISC-a, te predstavnik organizacije partnera na projektu, telefonom su kontaktirali sve koji nisu popunili upitnike i zamolili ih da to učine.

U razgovoru s organizacijama koje nisu popunile upitnik u zadanom roku, saznali smo pojedinih o različitim razlozima koji su utjecali na to da nisu pravovremeno popunili upitnik. Veliki broj organizacija jednostavno nema dovoljno vremena, odnosno resursa: organizacije su uslijed malog broja raspoloživog osoblja već preopterećene drugim zadacima ili projektima, tako da nisu imale dovoljno vremena da se posvete ispunjavanju upitnika. Točnije, upitnik se često „izgubio u mnoštvu druge e-pošte“ koja je imala prioritet u rješavanju u odnosu na upitnik. Neke su organizacije evidentno imale tehničkih poteškoća koje su posljedica podešenosti adresa e-pošte, pristupa serveru, poveznica itd. Neke su organizacije pristupile popunjavanju upitnika s višeg aspekta, pa im je bila potrebna odluka organa upravljanja kako bi pristupile ovom zadatku.

Uslijed velikog broja anketa koje se u posljednje vrijeme vrlo često koriste za različita istraživanja, neke su organizacije postale zasićene ovom aktivnošću, pa su zanemarile našu anketu. Nezainteresiranost za popunjavanje ankete je i posljedica čestog sudjelovanja u *online* istraživanjima, u kojima su organizacije ostajale bez povratne informacije o tome kakav je njihov doprinos bio i čemu su doprinijele. Organizacije nisu

prepoznale izravnu korist od ispunjavanja upitnika, posebice ako su iz iskustva smatrale da neće vidjeti konkretan rezultat koji bi im bio od pomoći u njihovom radu i misiji.

3. Informacije o ciljnoj skupini

Ciljna skupina ovog istraživanja su organizacije osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini. Pod organizacijama osoba s invaliditetom podrazumijevamo: lokalne, kantonalne/regionalne i entitetske udruge osoba s invaliditetom, uključujući i udruge roditelja i djece osoba s invaliditetom i udruge osoba s psihosocijalnim invaliditetom; zatim saveze i unije organizacija osoba s invaliditetom formirane na razini kantona, entiteta i države Bosne i Hercegovine, kao i koalicije organizacija osoba s invaliditetom na gradskoj, općinskoj, kantonalnoj ili regionalnoj razini.

Osobe s invaliditetom prema službenoj statistici čine 8,3 % stanovništva Bosne i Hercegovine, ali su procjene udruga osoba s invaliditetom daleko veće. Udruge osoba s invaliditetom nastoje kroz različite aktivnosti poboljšati materijalne i socijalne uvjete svojih članova, ali je njihovo djelovanje ograničeno uslijed različitih uzroka od kojih su nedostatak financijskih i tehničkih kapaciteta i resursa i u ovoj anketi proizašli kao najveći razlog ograničenosti.

Udruge osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini formalno se mogu registrirati i pravno ne postoje ograničenja za njihovo osnivanje, na različitim razinama vlasti. Ratifikacijom Konvencije o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda 2010. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija), Bosna i Hercegovina se obvezala poštivati i primjenjivati odredbe Konvencije na cijelom svom teritoriju i na svim razinama organiziranja vlasti. Organizacije osoba s invaliditetom su u Konvenciji prepoznate kao ključni partneri i zainteresirana strana za uređivanje odnosa društva i obveza države u stvaranju svih potrebnih pretpostavki za puno uživanje prava i uključenost osoba s invaliditetom u društvo.

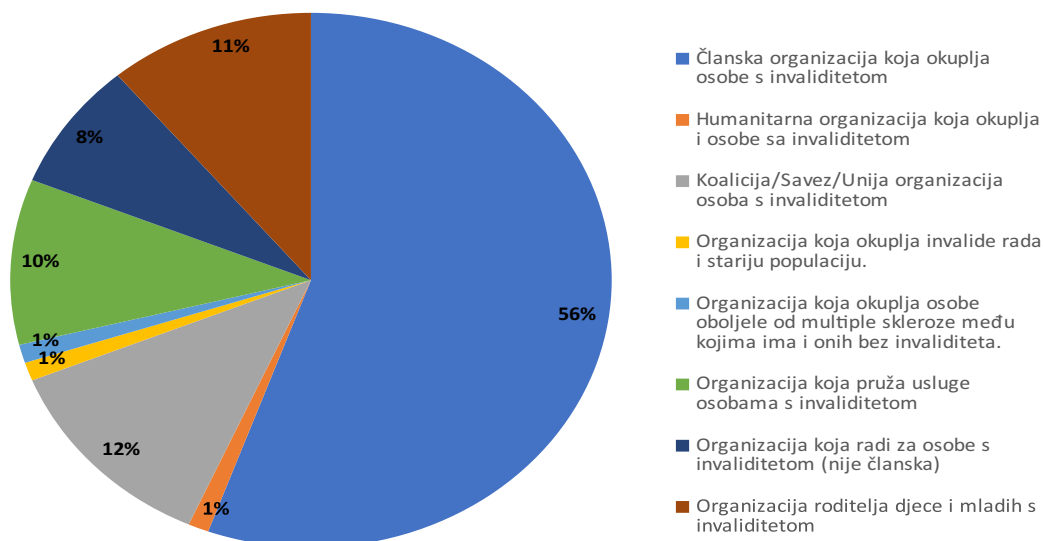
Kako bi organizacije osoba s invaliditetom bile u mogućnosti ispunjavati dodijeljeni im ulogu, državama potpisnicama Konvencije je člankom 4. stav 3. definirana obveza da sve politike, zakone i druge akte kreiraju u partnerstvu s organizacijama osoba s invaliditetom kao partnerima i legitimnim predstavnicima osoba s invaliditetom.

Međutim, ove se organizacije suočavaju s istim uvjetima kao i sve druge udruge, što je u suprotnosti s odredbama Konvencije, koja jasno propisuje obvezu država da prepoznaju značaj ovih udruga i pruže im adekvatnu potporu. Dodatno, neadekvatan porezni sustav i ograničen ekonomski potencijal zemlje otežavaju rad organizacija i pristup donacijama.

U tijeku prikupljanja podataka, broj onih koji su sudjelovali u istraživanju popunivši upitnik dosegao je dva saveza/unije na državnoj razini, šest reprezentativnih entitetskih saveza i tri koalicije/mreže na regionalnoj i kantonalnoj razini, te sedamdeset devet udruga registriranih na različitim razinama vlasti (od državne, entitetske, kantonalne, općinske, uključujući i

udruge roditelja i djece osoba s invaliditetom, te udruge osoba s psihosocijalnim invaliditetom). U istraživanju koje je završeno 27. prosinca 2024. godine, ukupno je sudjelovalo devedeset organizacija osoba s invaliditetom. Promatrano prema vrsti organizacija, možemo konstatirati da najveći broj čine organizacije koje se definiraju kao članske – njih oko 68 %, bilo da su članovi osobe s invaliditetom ili organizacije koje okupljaju osobe s invaliditetom, tj. savezi/koalicije. Dalje, oko 18 % organizacija pruža usluge i radi za osobe s invaliditetom, te oko 11 % su roditeljske organizacije, dok je vrlo mali broj koji se definirao drugačije, 3 % organizacija otvorenih i za osobe bez invaliditeta ili djeluju kao humanitarne organizacije.

Grafikon 1.

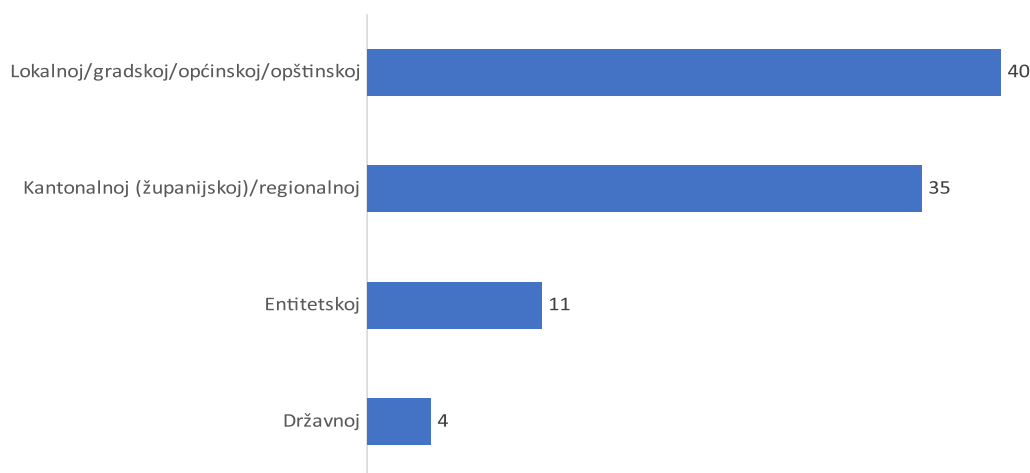

Opis grafikona 1: Ovo je tortni grafikon koji predstavlja vrste organizacija. Ponuđeno je pet ključnih kategorija i jedna kategorija „Drugo“. Ukupno ih je osam, ali je pet kategorija dominantno unutar torte grafikona. Najveći dio tortnog grafikona obojen je plavom bojom, jer je to boja odabira da je organizacija „Članska organizacija koja okuplja osobe s invaliditetom“, ukupno 50 organizacija (56 %), potom sivom bojom koja označava da je organizacija odabrala kategoriju „Koalicija/Savez/Unija“, ukupno 11, odnosno 12 %. Zelena boja označava kategoriju „Organizacija koja pruža usluge osobama s invaliditetom“, koju čini 9 organizacija, 10 %. Smeđa boja označava kategoriju „Organizacija roditelja djece i mladih s invaliditetom“, ukupno 10 organizacija, ili 11 %. Kategorija „Organizacija koja radi za osobe s invaliditetom (nije članska)“ označena je tamnoplavom bojom, i čini je 7 organizacija, odnosno 8 %. U kategoriji „Drugo“ prikazane su tri organizacije, pri čemu je svaka predstavljena kao poseban segment grafikona, jedna organizacija okuplja osobe oboljele od multiple skleroze (svijetloplava boja), druga je humanitarna organizacija (narančasta boja), dok treća okuplja invalide rada i stariju populaciju (žuta boja). Svaka od ovih organizacija čini po 1 % ukupnog broja.

Administrativne razine na kojima naša ciljna skupina djeluje često su definirane tako da jedna organizacija djeluje na više razina. Najzastupljenije su lokalna/gradska i općinska razina, s udjelom od 44,8 %, potom kantonalna i regionalna razina s udjelom od skoro 39 %. Entitetska razina s 12 %, treća je po zastupljenosti, dok je na državnoj razini zabilježen najmanji postotak djelovanja, koji iznosi oko 4 %. Međutim, oko 9 % organizacija koje djeluju na nižim razinama navelo je da su istovremeno aktivne i na višim razinama vlasti. Teritorijalna distribucija, uz administrativne razine koje obuhvaćaju sve razine vlasti, pokazuje da organizacije sudionice ovog istraživanja pokrivaju najveći dio teritorija Bosne i Hercegovine, i to iz oba entiteta i velikog broja kantona, čime istraživanje postaje reprezentativno i s tog aspekta.

Grafikon 2.

Na kojoj administrativnoj razini djeluju organizacije

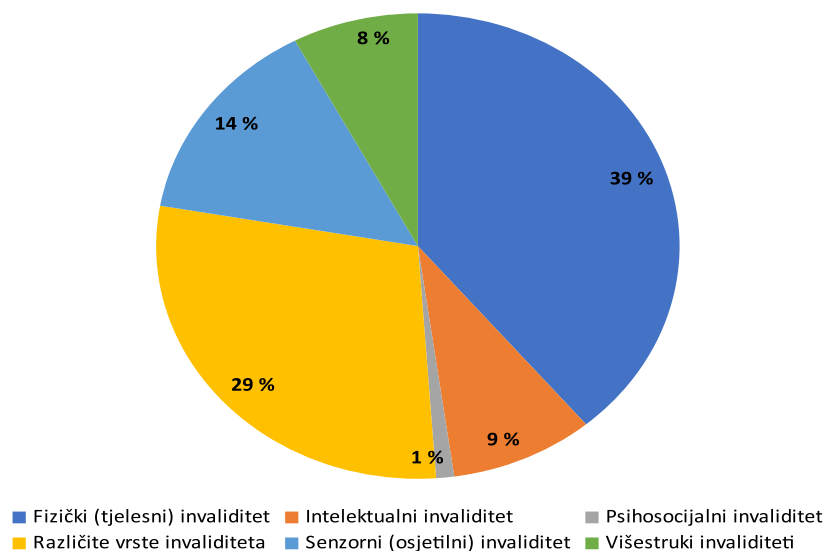
Opis grafikona 2: Ovo je stupčasti grafikon. Kategorije su organizirane na vodoravnoj osi, a vrijednosti na okomitoj osi, te prikazuje na kojoj administrativnoj razini djeluju organizacije iz ciljne skupine. Imamo četiri stupca i četiri kategorije. Prvi stup prikazuje 40 organizacija koje su odgovorile da su s razine „Lokalna/gradska/općinska (opštinska)“. Drugi stup prikazuje 35 organizacija koje su odgovorile da su s razine „Kantonalna (županijska)/regionalna“. Treći stup prikazuje 11 organizacija koje su odgovorile da djeluju na „Entitetskoj razini“. Četvrti stup prikazuje 4 organizacije koje su odgovorile da djeluju na „Državnoj razini“. Grafikon koristi jednu boju – plavu.

Podatci o administrativnim razinama djelovanja organizacija osoba s invaliditetom ukazuju na široku zastupljenost i raznolikost njihovog djelovanja. Većina organizacija primarno se usredotočuje na lokalnu i regionalnu razinu, što ukazuje na snažnu povezanost s lokalnim zajednicama i potrebama osoba s invaliditetom na tim područjima. Usprkos prevladavajućem fokusu na lokalnoj razini, značajan broj organizacija djeluje na više administrativnih

razina, čak 9 %, što ukazuje na njihovu ambiciju da utječu na promjene na širem području. Istovremeno, značajan broj organizacija djeluje i na višim razinama vlasti, što omogućuje integraciju lokalnih inicijativa u šire zakonodavne i strateške okvire. Ova kombinacija djelovanja na različitim razinama vlasti, zajedno s teritorijalnom pokrivenošću većeg dijela Bosne i Hercegovine, podjednako iz oba entiteta, čini istraživanje reprezentativnim i osigurava da se uzmu u obzir perspektive organizacija iz različitih dijelova zemlje.

U odnosu na vrstu invaliditeta koju zastupaju organizacije iz ciljne skupine, možemo konstatirati da najveći broj njih, 39 %, zastupa osobe s fizičkim invaliditetom. Organizacije koje djeluju za osobe s različitim vrstama invaliditeta čine 29 %, dok 14 % organizacija zastupa osobe sa senzornim/osjetilnim invaliditetom. Organizacije koje okupljaju osobe s intelektualnim invaliditetom čine 9 %, dok 8 % organizacija zastupa osobe s višestrukim invaliditetom. Najmanji postotak, 1 %, odnosi se na organizacije čije članstvo čine osobe s psihosocijalnim invaliditetom. Naša distribucija organizacija prema vrstama invaliditeta može reflektirati stvarne postotke, jer je činjenica da su fizički invaliditeti često najzastupljeniji, što se poklapa s vašim podacima, dok su psihosocijalni invaliditeti često manje zastupljeni u statistikama.¹ Mada nemamo točne službene statističke podatke koji bi potvrdili našu distribuciju, važno je prepoznati da naši podatci pružaju vrijedne uvide u specifičnu situaciju u BiH.

Grafikon 3.

Opis grafikona 3: Ovo je tortni grafikon koji predstavlja djelovanje organizacije u području vrste invalidnosti. Ponuđeno je šest kategorija: fizički (tjelesni) invaliditet,

¹ [World Report on Disability](#)

intelektualni invaliditet, senzorni (osjetilni) invaliditet, psihosocijalni invaliditet, višestruki invaliditeti – različite vrste invaliditeta. Najveći dio tortnog grafikona obojen je plavom bojom, jer je to boja odabira da je organizacija „Fizički invaliditet“, ukupno 35 organizacija, odnosno 39 %. Potom, žuta boja koja označava da je organizacija odabrala kategoriju „Različite vrste invaliditeta“, ukupno 26 organizacija, 29 %. Svijetloplava boja označava kategoriju „Senzorni (osjetilni) invaliditet“, 13 organizacija, odnosno 14 %. Smeđa boja označava kategoriju „Intelektualni invaliditet“, 8 organizacija, 9 %. Kategorija „Višestruki invaliditet“ označena je zelenom bojom, pri čemu je 7 organizacija odabralo ovu kategoriju, odnosno 8 %.

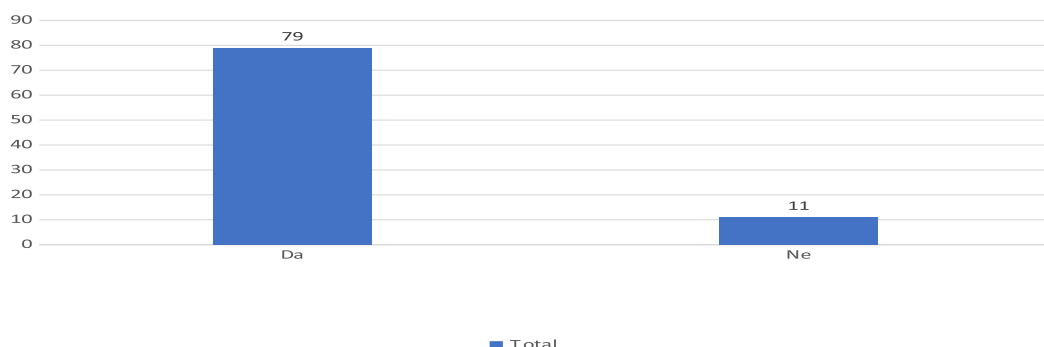
Većina odgovora o organizacija došla je od najodgovornijih pozicija, konkretno od predsjednika organizacija. Ovaj podatak ukazuje na visoku razinu angažiranosti i posvećenosti rukovodstva u procesu istraživanja. Manji broj odgovora došao je od zaposlenih, što može reflektirati različite interne strukture i pristupe unutar organizacija.

Iz svega predstavljenog o ciljnoj skupini, vidljivo je da uzorak u potpunosti odražava ključne karakteristike ciljne populacije: široku geografsku rasprostranjenost, različitu vrstu invalidnosti, veličinu, tip organizacije, te se smatra u potpunosti reprezentativnim. Na koncu, ciljna skupina obuhvatila je 90 organizacija različitih organizacijskih struktura. Na ovaj broj treba dodati i 10 organizacija s kojima se radila provjera podataka. Možemo konstatirati da smo postigli reprezentativnost uz pomoć saveza i koalicija koje okupljaju više od 50 organizacija, čime je ukupan obuhvat značajno premašio prvobitno planirani broj.

4. Statističke informacije o stavovima organizacija

Kvantitativna analiza upoznatosti s preporukama Odbora UN-a o pravima osoba s invaliditetom (Zaključna razmatranja o inicijalnom izvješću Bosne i Hercegovine, travanj 2017. godine) pokazuje da je od ukupno 90 organizacija, njih 79 reklo da su upoznate s UN-ovim preporukama, što čini 87,7 %. Preostalih 11 organizacija (12,3 %) nije upoznato s preporukama. Ovaj visoki postotak upoznatosti ukazuje na dobru informiranost među organizacijama osoba s invaliditetom.

Grafikon 4.

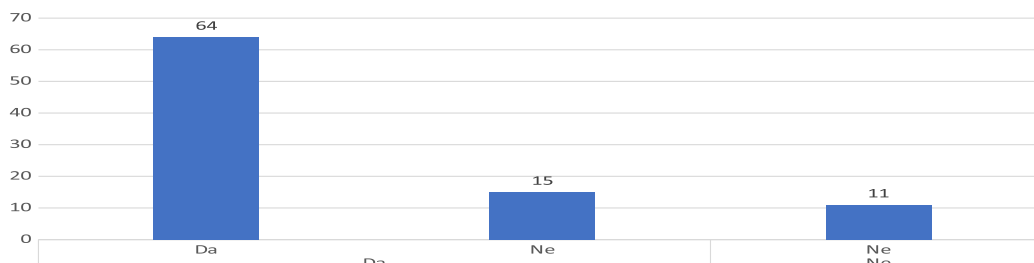
Opis grafikona 4: Ovo je stupčasti grafikon. Kategorije su organizirane na vodoravnoj osi, a vrijednosti na okomitoj osi, te prikazuje proporcije organizacija upoznatih s preporukama Odbora UN-a. Imamo dva stupca i dvije kategorije. Viši stupac, koji je skoro sedam puta veći, predstavlja 79 organizacija koje su upoznate s preporukama. To je čak 87,7 % od ukupnog broja. Niži stupac predstavlja 11 organizacija, odnosno 12,3 % organizacija koje nisu upoznate s preporukama. Oba stupca su plave boje.

Analizirajući postoji li razlika u upoznatosti među različitim vrstama organizacija (npr. organizacije koje zastupaju fizički invaliditet, senzorne invaliditete, itd.) konstatiramo da je disperzija dobra među organizacijama koje zastupaju različite vrste invaliditeta.

Analiza kanala upoznatosti organizacija pokazuje da je 76 % organizacija upoznato s UN-ovim preporukama putem mreža, radionica i sudjelovanja u izradi alternativnog izvješća. Ovo ukazuje na visoku razinu umreženosti i suradnje među organizacijama osoba s invaliditetom. Aktivno sudjelovanje u ovim procesima omogućuje organizacijama da budu dobro informirane i angažirane u pitanjima koja ih se tiču. Skoro 22 % organizacija upoznato je s UN-ovim preporukama putem službenih kanala i drugih institucija. Ovo pokazuje da formalni kanali informiranja i dalje igraju značajnu ulogu u širenju informacija, ali su manje dominantni u usporedbi s mrežama susreta i suradnje među organizacijama. Tek mali postotak organizacija upoznat je s UN-ovim preporukama putem medija i interneta, oko 2 %. Ovo ukazuje na potrebu za poboljšanjem prisutnosti i dostupnosti

informacija putem ovih kanala. Mediji i internet mogu biti učinkoviti alati za širenje informacija, ali očito nisu dovoljno iskorišteni u ovom kontekstu. Kvalitativna analiza zaključuje da je ovo pozitivan znak, jer pokazuje da organizacije aktivno sudjeluju u relevantnim procesima i međusobno dijele informacije. Ipak, postoji prostor za unaprjeđenje u korištenju medija i interneta kao kanala za širenje informacija, što bi dodatno moglo povećati ukupnu informiranost o UN-ovim preporukama. Većina organizacija koje su upoznate s preporukama ih i koriste u svom zagovaranju, točnije njih blizu 81 %, 64 od 79.

Grafikon 5.

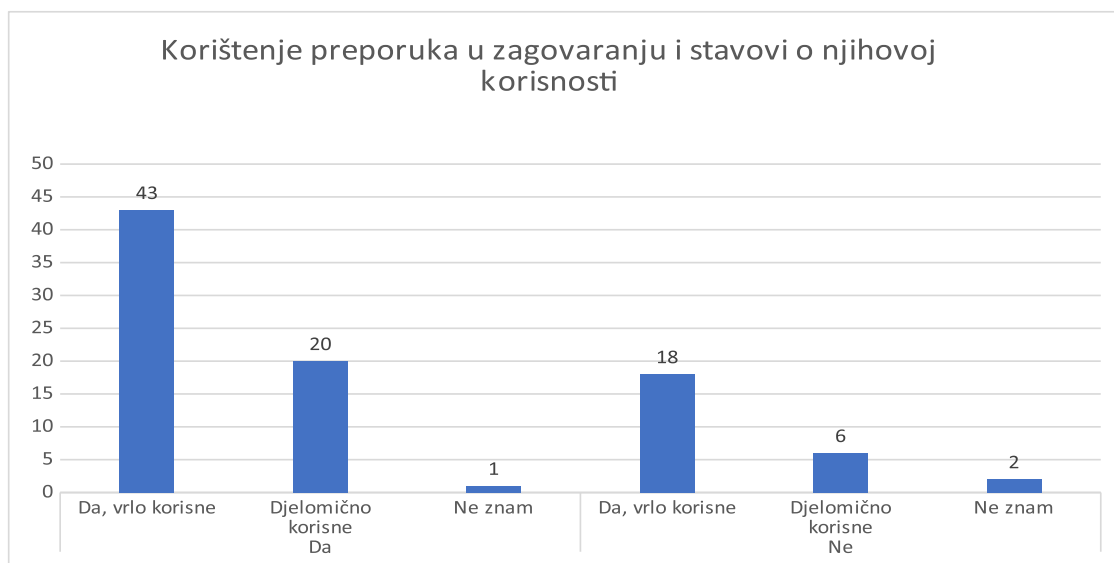

Opis grafikona broj 5: Ovo je stupčasti grafikon. Kategorije su organizirane na vodoravnoj osi, a vrijednosti na okomitoj osi, te prikazuje proporcije organizacija upoznatih s preporukama i korištenja u zagovaranju, u odnosu na one koje su iskazale da nisu upoznate s preporukama Odbora UN-a. Imamo tri stupca, i tri kategorije. Prvi stup prikazuje 64 organizacije koje su odgovorile „DA“ na pitanja o upoznatosti i korištenju preporuka. Drugi stup prikazuje 15 organizacija koje su odgovorile „DA“ na pitanje o upoznatosti, ali „NE“ na pitanje o korištenju preporuka. Treći stup prikazuje 11 organizacija koje su odgovorile „NE“ na oba pitanja. Grafikon koristi jednu boju – plavu.

Kvantitativna analiza stava organizacija koje koriste, odnosno ne koriste preporuke u zagovaračkim akcijama o korisnosti preporuka UN-a pokazala je da većina organizacija, bez obzira na to koriste li preporuke ili ne, smatraju ih korisnima ili djelomično korisnima. Ovo sugerira da preporuke imaju značajnu vrijednost u zagovaranju, čak i među onima koji ih trenutno ne koriste u zagovaranju. Točnije, od 64 organizacije koje koriste preporuke, 68 % (43/64) smatra ih vrlo korisnima, dok ih 31 % (20/64) smatra djelomično korisnima. Od 26 organizacija koje ne koriste preporuke, 69 % (18/26) smatra ih korisnim, 23 % (6/26) ih smatra djelomično korisnim, a 8 % (2/26) ne zna. Iako 26 organizacija ne koristi preporuke u zagovaračkim aktivnostima, njih 92 % (69 % + 23 %) i dalje smatra preporuke korisnima ili djelomično korisnima. To može ukazivati na nedostatak kapaciteta organizacija u znanju za

uključivanje preporuka u rad, ali odražava razlike u pristupu, iskustvima ili znanju o praktičnoj primjeni preporuka. S obzirom na to da čak i organizacije koje ne koriste preporuke prepoznaju njihovu korisnost, strategije zagovaranja trebale bi biti usmjerene na smanjenje prepreka za korištenje UN-ovih preporuka, uključujući jačanje kapaciteta organizacija i pružanje prilagođenih alata ili resursa.

Grafikon 6.

Opis grafikona broj 6: Ovo je stupčasti grafikon. Kategorije su organizirane na vodoravnoj osi, a vrijednosti na okomitoj osi, te prikazuje proporcije stavova organizacija o korisnosti UN-ovih preporuka tijekom zagovaranja. Imamo šest stupaca, i šest kategorija. Prvi stup prikazuje 43 organizacije koje su odgovorile „DA“ na pitanja o korištenju preporuka u zagovaračke svrhe, i koje smatraju UN-ove preporuke „Da, vrlo korisne“. Drugi stup prikazuje 20 organizacija koje su odgovorile „DA“ na pitanje o korištenju UN-ovih preporuka u zagovaranju, i koje smatraju UN-ove preporuke „Djelomično korisne“. Treći stup prikazuje 1 organizaciju koja je odgovorila „DA“ na pitanje o korištenju UN-ovih preporuka u zagovaranju, i koja je dala odgovor „Ne znam“ o korisnosti UN-ovih preporuka. Četvrti stup prikazuje 18 organizacija koje su odgovorile „NE“ na pitanje o korištenju UN-ovih preporuka u zagovaranju, i koje su dale odgovor o korisnosti UN-ovih preporuka „Da, vrlo korisne“. Peti stup prikazuje 6 organizacija koja su odgovorile „NE“ na pitanje o korištenju UN-ovih preporuka u zagovaranju, i koje smatraju UN-ove preporuke „Djelomično korisne“. Šesti stup prikazuje 2 organizacije koje su odgovorile „NE“ na pitanje o korištenju UN-ovih preporuka u zagovaranju, i koje o korisnosti UN-ovih preporuka odgovaraju s „Ne znam“. Grafikon koristi jednu boju – plavu.

Dakle, istraživanje pokazuje da većina organizacija, bez obzira na to koriste li preporuke ili ne, smatra ih korisnima. No, zašto ih onda sve ne koriste? Odgovore smo potražili u kvalitativnim podacima dobivenim kroz

odgovore organizacija na pitanje o razlozima nekorištenja preporuka Odbora UN-a, koji ukazuju na raznovrsne čimbenike i izazove. Ovi razlozi uključuju nedostatak informacija, nedostatak prilika, fokus na druge aktivnosti, percepciju preporuka kao neobvezujućih, te specifične izazove s kojima se suočavaju organizacije. Odgovore organizacija grupirat ćemo u nekoliko klastera.

- Prvi se klaster odnosi na nedostatak informacija i prilika, pri čemu su najčešći odgovori u ovom klasteru sljedeći:
 - ✓ „Nismo baš upoznati gdje i kako bismo ih mi kao udruga mogli primijeniti.“
 - ✓ „Nisam imala prilike.“ – više puta
 - ✓ „Nismo imali zagovaračkih aktivnosti u kojima bismo se mogli pozvati na navedene preporuke.“
 - ✓ „Nisam bila upućena zbog vrste bolesti.“
 - ✓ „Još sam u procesu informiranja.“
 - ✓ „Nisam upoznata sa zaključnim preporukama u većoj mjeri.“
 - ✓ „Nismo bili dovoljno informirani o svim preporukama.“

Ovi odgovori ukazuju na nedostatak informacija i prilika za primjenu preporuka. Organizacije možda nisu svjesne kako i gdje mogu koristiti preporuke u svojim aktivnostima, što sugerira na potrebu za dodatnom edukacijom i potporom, ali i potrebu za kontinuiranim informiranjem i edukacijom kako bi se osiguralo da sve organizacije budu upoznate s preporukama.

- Fokus na druge aktivnosti, kao drugi klaster u koji spadaju odgovori poput:
 - ✓ „Naš fokus je prvenstveno na radu s osobama s invaliditetom i nismo pretjerano aktivni u zagovaračkoj politici. To je razlog zbog kojeg smo slabo upoznati s preporukama komiteta za prava OSI-ja.“
 - ✓ „Nismo se samostalno bavili zagovaračkim aktivnostima.“
 - ✓ „Nije bilo potrebno, trenutno.“

Ovakvi odgovori ukazuju na to da su neke organizacije više orijentirane na izravan rad s osobama s invaliditetom, a manje na zagovaračke aktivnosti. Ovo može biti pokazatelj potrebe za integracijom zagovaranja u njihov rad kako bi se preporuke Odbora UN-a mogle adekvatno primijeniti.

- Percepcija preporuka, ključni odgovori u ovom klasteru su:
 - ✓ „Preporuke nisu obvezujuće i ukoliko ne postoje sredstva u proračunu ili zakonom propisane obveze, preporuke nemaju težinu.“
 - ✓ „Zato što vlast u državi ima vrlo malo sluha.“

Ovi odgovori ukazuju na percepciju da preporuke nemaju dovoljno težine ili potpore od strane vlasti. Ovo može ukazivati na potrebu za jačanjem

zagovaračkih napora kako bi se povećala svijest o važnosti preporuka i osigurala njihova implementacija.

- Posljednji klaster obuhvaća specifične izazove i novoosnovane organizacije, i u njemu se nalaze odgovori poput:
 - ✓ „Zbog specifičnosti sredine u kojoj djelujemo i ograničenih zagovaračkih kapaciteta.“
 - ✓ „Nismo pronašli preporuke Odbora o osobama s invaliditetom. Imali bismo želju da nam dostavite kompletan tekst spomenutog dokumenta.“
 - ✓ „Mi smo organizacija koja je nedavno registrirana i to je razlog neupućenosti, zasigurno ćemo poraditi na informiranosti.“
 - ✓ „Mreža je tek osnovana ove godine.“

Ovi odgovori ukazuju na specifične izazove s kojima se suočavaju organizacije, uključujući ograničene kapacitete i nedostatak pristupa informacijama. Također, novoosnovane organizacije i/ili mreže možda još nisu imale dovoljno vremena ili resursa da se upoznaju s preporukama i uključe ih u svoje aktivnosti. Ovo sugerira potrebu za ciljanim programima potpore kako bi se ovi izazovi prebrodili.

Kvalitativna analiza potvrđuje potrebu za jačanjem kapaciteta organizacija osoba s invaliditetom u razumijevanju i implementaciji zagovaračkih aktivnosti. S ciljem unutarnje metodološke validacije, te mogućnost usporedbe, dana je mogućnost organizacijama da iskažu koje dodatne aktivnosti ili mjere preporučuju za bolju implementaciju preporuka Odbora UN-a u BiH. Organizacije osoba s invaliditetom dale su gotovo 100 prijedloga za mjere i aktivnosti za unaprjeđenjem implementacije preporuka Odbora UN-a. Ovaj značajan broj prijedloga svjedoči o njihovoj posvećenosti poboljšanju položaja osoba s invaliditetom.

Veliki broj odgovora organizacija podijelili smo u nekoliko klastera po najčešće ponovljenoj riječi. Tako su ključne poruke, koje organizacije ističu, potreba za kontinuiranom edukacijom, većim angažmanom države, potreba za promjenama u sustavu, uključujući zakonske izmjene, povećanje proračunskih alokacija i uspostavljanje učinkovitih mehanizama za praćenje i provedbu, ali i jačim institucionalnim kapacitetima, kako bi se stvorili preduvjeti za uspješnu implementaciju preporuka Odbora UN-a.

Na prvom se mjestu pojavljuje edukacija uz radionice, priručnike, obuke kako članova organizacija osoba s invaliditetom, tako i državnih službenika, ali i učenika u osnovnim školama. Već izrečena potreba kroz jedno od prethodno analiziranih pitanja o dodatnim potrebama koje bi organizacije trebale kako bi bolje razumjele i koristile preporuke Odbora UN-a ponovno je potvrđena. Osim edukacije članova, uprave i drugih zaposlenika organizacija osoba s invaliditetom, spominje se potreba i za edukacijom donositelja

odluka, što je ponovno potvrđena potreba koja se pojavila kao odgovor na loš rad institucija na implementaciji preporuka.

Promocija i mediji su također spomenuti u kontekstu promocije preporuka u javnosti i organizacijama osoba s invaliditetom, ali i vršenje pritiska putem kampanja na donositelje odluka da djeluju u interesu onih zbog kojih su zaposleni. Osobe s invaliditetom se često suočavaju s diskriminacijom, nerazumijevanjem i nedovoljnom potporom. Promocija preporuka putem medija može pomoći u edukaciji šire javnosti o pravima osoba s invaliditetom, što bi moglo doprinijeti većem razumijevanju i potpori koju im javnost osigurava. Javne kampanje, podržane medijima, mogu napraviti pritisak na vlasti i druge relevantne dionike da ozbiljnije pristupe implementaciji preporuka. Citat jedne od mjera organizacija: „Uvođenje tematskih emisija u medijima o implementaciji i preporukama Odbora UN-a u BiH, prilagođenih osobama sa svim vrstama invaliditeta.“

Zagovarački klaster čini zagovaračke aktivnosti i lobiranje, komunikacija zakonodavaca i predstavnika države s OOSI-jem koje omogućuju stvaranje potpore, dizanje svijesti i akcije među različitim zainteresiranim stranama: od donositelja odluka, preko donatora do zajednice u kojoj žive osobe s invaliditetom.

Analiza stavova izraženih kroz prijedloge mjera i aktivnosti pokazuje da organizacije prepoznaju čvrstu suradnju s donositeljima odluka kao ključ za postizanje značajnih promjena. Sljedeći klaster mjera i aktivnosti predstavljaju suradnju, umrežavanje i koordinaciju kako među organizacijama osoba s invaliditetom, tako i s drugim organizacijama civilnog društva, ali i s institucijama koje su odgovorne za implementaciju preporuka. Ovi prijedlozi sugeriraju da organizacije vide partnerstvo s vlastima kao osnovni mehanizam za zagovaranje i implementaciju prava osoba s invaliditetom. Ističe se potreba da zakonodavci i država aktivno uključe organizacije osoba s invaliditetom u procese donošenja odluka i kreiranja politika, kako bi te politike bile relevantne i utemeljene na stvarnim potrebama zajednice osoba s invaliditetom.

Osim toga, kroz predložene mjere organizacije osoba s invaliditetom naglašavaju svoj legitimitet kao predstavnika i glasnogovornika interesa osoba s invaliditetom. Zbog toga potenciraju potrebu za priznavanjem njihovog značaja i ekspertize u oblikovanju politika, kroz transparentan mehanizam uključivanja različitih organizacija osoba s invaliditetom. Stavovi iz prijedloga mjera i aktivnosti ukazuju na to da trenutačna razina suradnje između organizacija i vlasti nije zadovoljavajuća, što ističe potrebu za njezinim značajnim unaprjeđenjem. Neke od predloženih mjera i aktivnosti, koje reflektiraju prethodno:

- Partnerstvo i suradnja zakonodavaca i države s organizacijama koje predstavljaju i štite interese osoba s invaliditetom;
- Prilagoditi implementaciju preporuka lokalnim potrebama, posebice u ruralnim područjima, u kojima je pristup servisima potpore ograničen. Ključna je uloga lokalnih vlasti u procesima donošenja i provedbe odluka

kako bi se poboljšala pristupačnost i pružanje servisa potpore osobama s invaliditetom;

- Bolja suradnja nadležnih institucija vlasti i ministarstava sa svima iz NVO sektora, a ne samo iz odabranih udruga. Bolji protok informacija za NVO sektor u drugim gradovima, manjim sredinama i ruralnim područjima;
- Osigurati aktivno sudjelovanje osoba s invaliditetom u procesima donošenja odluka koje se tiču njihovih prava i politika.

Organizacije također ističu da invaliditet nije uvijek vidljiv, te ne treba biti definiran isključivo kroz očigledne tjelesne znakove. Naglašavaju postojanje nevidljivih invaliditeta, poput psihosocijalnog invaliditeta, kroničnih bolesti ili drugih zdravstvenih stanja koja značajno ograničavaju svakodnevni život, ali nisu odmah očita drugima. Ovim ukazuju na problem društvene percepcije, pri čemu se osobe s nevidljivim invaliditetima često zanemaruju ili njihove potrebe za potporom ne prepoznaju.

Takva situacija često rezultira nedostatkom razumijevanja i potpore, otežanom integracijom i ostvarivanjem prava, pa čak i diskriminacijom. Stoga ovi stavovi organizacija ukazuju na hitnu potrebu za širim i inkluzivnijim razumijevanjem pojma invaliditeta. Naglašava se važnost podizanja svijesti o raznolikosti invaliditeta i promoviranja inkluzivnog pristupa koji prepoznaje i uvažava specifične potrebe svih osoba s invaliditetom, kako vidljivim, tako i nevidljivim. Citat jedne organizacije: „Napominjem da postoje vidljivi i nevidljivi invalidi, a koje društvo nije prepoznalo. Nisu samo osobe s invaliditetom osobe koje koriste ortopedska pomagala, jer postoje osobe koje imaju invalidnost 100 %, a kreću se bez ortopedskih pomagala, ali su u pitanju druge bolesti koje te osobe ograničavaju u životu.“

I neizostavno, pristupačnost kao osnova za svako, a naročito aktivno sudjelovanje osoba s invaliditetom u svim aspektima života. Pristupačnost se u ovom istraživanju često spominje, a konkretna mjera jedne od organizacija glasi:

- „Preporuke Odbora UN-a bi se trebale više promovirati u javnosti, na jedan pristupačan i lako razumljiv način prezentirati svima. Navedene poslove bi trebala raditi neka kontakt-točka (institucija i organizacija), jer ovako preporuke ostaju samo na papiru ili eventualno objavljene na portalima.“

Ova mjera govori o potrebi približavanja preporuke osobama s invaliditetom, ali i cjelokupnoj javnosti. Pojednostavljivanje preporuka jednostavnim jezikom, u različitim formatima, kako bi ih svi mogli razumjeti, te njihova objava u različitim medijima, uključujući i tradicionalne medije, bio bi doprinos boljem razumijevanju preporuka kao alata za stvarne, praktične promjene u društvu. Preporuke ne bi trebale ostati poznate samo u određenim krugovima ljudi ili na papiru nego bi trebale biti dostupne kroz različite oblike predstavljanja, kako bi se što više osoba s invaliditetom i onih kojima je obveza implementacija preporuka, upoznalo s njima i zagovaralo za njihovu implementaciju. Ova mjera predlaže i formiranje kontakt-točke – institucije ili

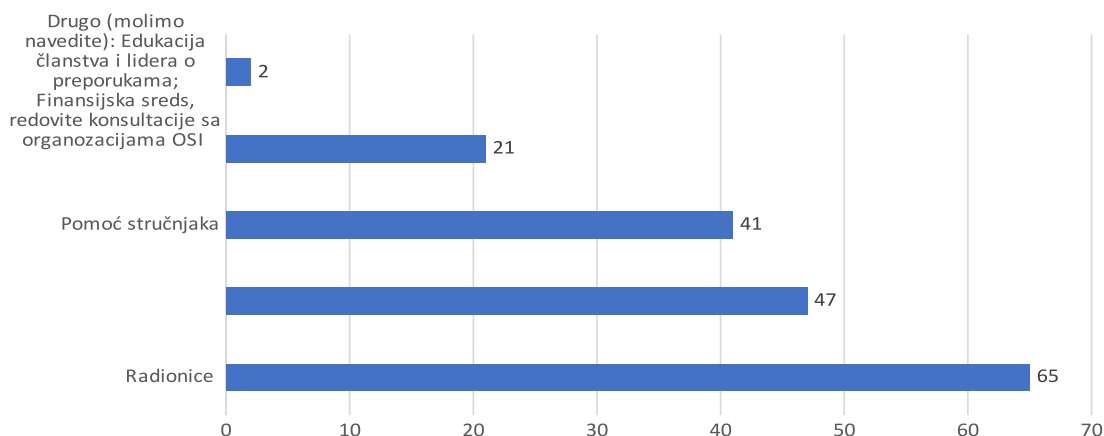
organizacije koja bi bila odgovorna za širenje preporuka, promociju i edukaciju javnosti, baš kako to i preporučuje jedna preporuka.

Unutarnja metodološka validacija, provedena kroz kvalitativnu analizu i usporedbu odgovora na različita pitanja koja ciljaju na isti fenomen, potvrdila je dosljednost nalaza. Zaključujemo, na duboko ukorijenjene potrebe organizacija osoba s invaliditetom, koje uključuju jačanje kapaciteta organizacija, unaprjeđenje suradnje s donositeljima odluka, pristupačnost, edukaciju i promociju preporuka Odbora UN-a. Ovi nalazi jasno ukazuju na potrebu za sveobuhvatnim i koordiniranim pristupom kako bi se omogućila bolja implementacija preporuka, osigurala prava osoba s invaliditetom i unaprijedio njihov položaj u društvu.

Kada su upitane o informacijama i/ili resursima potrebnim za bolje razumijevanje i primjenu preporuka Odbora UN-a, s ciljem sagledavanja stavova organizacija o njihovim prepoznatim potrebama, 90 organizacija izrazilo je različite preferencije za vrste potpore. U nastavku slijedi analiza ovih preferencija koja pokazuje da one u velikoj mjeri koreliraju s predloženim aktivnostima i mjerama za unaprjeđenje implementacije preporuka Odbora UN-a u BiH.

Grafikon 7.

Koje informacije ili resurse bi Vaša organizacija trebala da bi bolje razumjela i koristila preporuke Odbora UN-a?

Opis grafikona broj 7: Ovo je stupčasti grafikon. Kategorije su organizirane na okomitoj osi, a vrijednosti na vodoravnoj osi, te prikazuje ponuđene odgovore organizacija o potrebama informacija ili resursa za bolje razumijevanje i korištenje preporuka Odbora UN-a. Imamo pet stupaca i pet kategorija. Prvi stup prikazuje 65 organizacija koje su odabrale „Radionice“ kao ponuđeni odgovor. Drugi stup prikazuje 47 organizacija koje su odabrale „Priručnike/vodiče“. Treći stup prikazuje 41 organizaciju koje su odabrale „Pomoć stručnjaka“. Četvrti stup prikazuje 21 organizaciju koje su odabrale „Online resurse“ kao ponuđeni odgovor. Peti stup

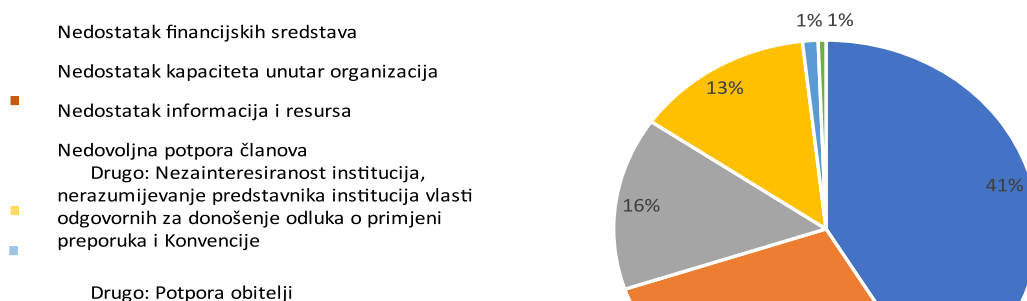
prikazuje 2 organizacije koje su odabrale „Drugo“ . Grafikon koristi jednu boju – plavu.

Kvantitativna analiza i interpretacija rezultata prikazanih grafikonom 7 ukazuje na to da većina organizacija, njih 72 %, smatra da bi radionice bile najkorisniji oblik potpore za bolje razumijevanje i primjenu preporuka Odbora UN-a. Priručnici i vodiči su također popularni, odabralo ih je 52 % organizacija, a potrebu za pomoći stručnjaka njih 45 %, što je prilično blizu postotku potrebe za priručnicima. *Online* resurse 23 % organizacija smatra važnima, što je nešto manji postotak, dok je svega 2 % organizacija navelo pod ostalo specifične potrebe, kao što su edukacija članstva i lidera o preporukama, redovite konzultacije s organizacijama osoba s invaliditetom, te osiguravanje financijskih sredstava za provedbu zagovaračkih aktivnosti. Ovi rezultati naglašavaju važnost praktičnih i interaktivnih oblika učenja, kao što su radionice koje omogućuju izravnu interakciju i razmjenu iskustava, kao primarnim potrebama organizacija. Zanimljivo je primijetiti da su često spominjane kombinacije različitih oblika potpore, što ukazuje na potrebu za sveobuhvatnim pristupom. Na primjer, mnoge su organizacije istaknule potrebu za kombinacijom radionica i priručnika, i pomoć stručnjaka, te *online* resursa, što doprinosi osiguravanju dugoročnog učenja i primjene stečenog znanja. Značajan postotak potreba za stručnjacima jasno ukazuje na nekoliko zanimljivih aspekata, od kojih je jedan da organizacije očito imaju nedovoljno specifičnog znanja o preporukama Odbora UN-a, pravnom okviru ili metodologiji implementacije i praćenja. Također izražava potrebu za pristupom stručnjacima koji mogu pružiti savjetodavnu potporu i konkretnu pomoć u interpretaciji i primjeni preporuka u specifičnim kontekstima, odnosno potrebu za personaliziranim pristupu jačanju kapaciteta organizacija.

Na pitanje: „Koje su najveće prepreke s kojima se susrećete u procesu zagovaranja prava osoba s invaliditetom?“, organizacije su identificirale nekoliko ključnih prepreka u procesu zagovaranja prava osoba s invaliditetom. Kvantitativna analiza ukazuje na to da se organizacije osoba s invaliditetom suočavaju s brojnim preprekama u svom zagovaračkom radu. Najveći izazov predstavlja nedostatak financijskih sredstava, koji su navele čak 73 organizacije. Ovaj je problem usko povezan s nedostatkom kapaciteta unutar organizacija koji je navelo 49 organizacija, a što uključuje nedostatak kvalificiranog osoblja, resursa i znanja.

Grafikon 8.

Koje su najveće prepreke s kojima se susrećete u procesu zagovaranja prava osoba

Opis grafikona 8: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje odgovore na pitanje o najvećim preprekama s kojima se organizacije susreću tijekom zagovaranja za prava osoba s invaliditetom. Ponuđeni odgovori bili su dani u četiri glavne kategorije: „Nedostatak finansijskih sredstava“, „Nedovoljna potpora članova“, „Nedostatak informacija i resursa“, „Nedostatak kapaciteta unutar organizacija“, i organizacije su mogle birati više ponuđenih odgovora. Manja kategorija namijenjena je kategoriji „Drugo“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o najvećim preprekama pri zagovaranju za prava osoba s invaliditetom. Najveći dio grafikona obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Nedostatak finansijskih sredstava“ koji je dalo 41 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koja predstavlja odgovor „Nedostatak kapaciteta unutar organizacija“, a koji je dalo 28 % organizacija. Siva boja predstavlja odgovor „Nedostatak informacija i resursa“ koji je dalo 16 % organizacija. Najmanji dio grafikona je žute boje, koja predstavlja odgovor „Nedovoljna potpora članova organizacije“ koji je dalo 13 % organizacija ispitanica. Kategorija „Drugo“ ima dvije kategorije označene svijetloplavom bojom „Nezainteresiranost institucija, Nerazumijevanje predstavnika institucija vlasti odgovornih za donošenje odluka o primjeni preporuka, Konvencije“, 1 % organizacija, i zelenom bojom „Potpora obitelji, Neujedinjenost pokreta osoba s invaliditetom“, 1 %.

Osim finansijskih i ograničenja kapaciteta, organizacije se suočavaju i s nedostatkom informacija i resursa, što je iskazalo njih 16 %, što otežava njihovo zagovaranje. Također, nedovoljna potpora članova, što za 13 % njih predstavlja značajnu prepreku, posebice za manje organizacije. Istraživanje je jasno pokazalo da se organizacije osoba s invaliditetom suočavaju s brojnim preprekama u svom zagovaračkom radu. Iako su finansijski i izazovi kapaciteta najčešće spominjani, organizacije su često navodile kombinacije različitih prepreka. To ukazuje na kompleksnost problema i potrebu za individualiziranim pristupima u rješavanju izazova. Bez obzira na veličinu,

lokaciju ili specifične potrebe, većina organizacija se suočava s višestrukim, preklapajućim izazovima koji zahtijevaju sveobuhvatan pristup.

Zanimljivo je primijetiti da su institucionalni čimbenici, kao što su nedostatak interesa i razumijevanja od strane institucija vlasti manje spominjani, samo 1 %. To ne znači da ovaj problem nije važan, već ukazuje na to da organizacije prvenstveno percipiraju interne i strukturne prepreke.

Ovi rezultati ukazuju na potrebu za sveobuhvatnim pristupom u potpori organizacijama osoba s invaliditetom. Prioritetne mjere trebale bi se usredotočiti na povećanje financijske potpore kroz osiguravanje stabilnog i dugoročnog financiranja, kako bi organizacije mogle razvijati svoje kapacitete i provoditi svoje aktivnosti. Izgradnja kapaciteta i poboljšanje pristupa informacijama i resursima putem osiguravanja relevantnih i redovitih informacija, posebice od strane institucija, također su neophodni kako bi se povećala učinkovitost organizacija u zagovaranju.

Kombinirana analiza kvalitativnih i kvantitativnih podataka jasno ukazuje na to da organizacije osoba s invaliditetom imaju značajne potrebe za potporom u razumijevanju i primjeni preporuka Odbora UN-a. Iako postoji velika želja za korištenjem ovih preporuka, nedostatak informacija, kapaciteta i resursa predstavlja značajnu prepreku. Prema tome, prevladava potreba da se radi na tematskim radionicama koje će pokriti različite aspekte preporuka Odbora UN-a, tj. na jačanju kapaciteta organizacije osoba s invaliditetom u području razumijevanja zagovaračkih aktivnosti i uloge organizacija u tom procesu. Prepoznate potrebe organizacija, izražene kroz njihova iskustva i prijedloge, dosljedno se ponavljaju, ukazujući na stabilnost i pouzdanost istraživačkih zaključaka.

Na pitanje da ocjene **rad državnih institucija na implementaciji preporuka Odbora UN-a**, 71 organizacija odgovorila je da rade loše, a 17 da rade zadovoljavajuće. Samo su 2 organizacije odgovorile da institucije rade dobar posao po pitanju provedbe preporuka.

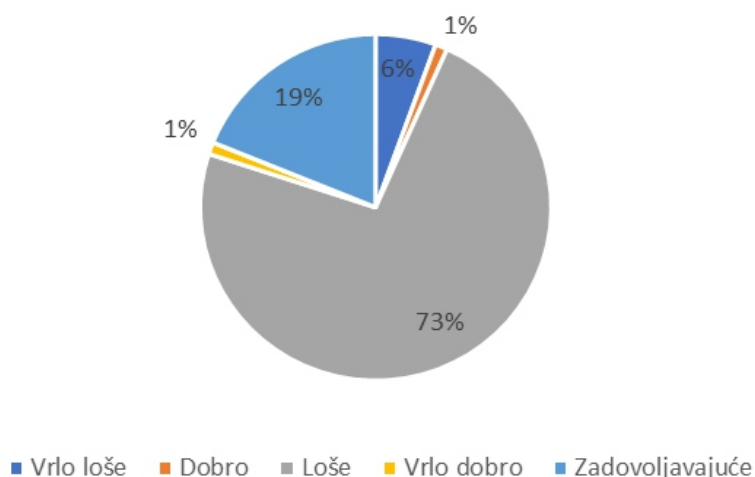
Ovakva loša ocjena rada državnih institucija sa svih razina administrativnog uređenja naše države može imati različite uzroke. Kvalitativna analiza ostalih odgovora organizacija pokazuje da je mogući uzrok ovakvih stavova da organizacije percipiraju da državni službenici nisu upoznati s Konvencijom, ali i pristupu invalidnosti iz perspektive ljudskih prava. Državne institucije, odnosno njihovi zaposlenici, od rukovoditelja do službenika, nemaju dovoljno znanja o samim preporukama niti o važnosti njihove kontinuirane implementacije s ciljem da se postigne progresivna realizacija.

Pod pretpostavkom da postoji politička volja da se preporuke, kao i Konvencija provedu u djelo, potrebno je planski raditi na otklanjanju tehničkih, organizacijskih i edukativnih izazova kroz veće sudjelovanje organizacija osoba s invaliditetom i onih mogu služiti kao resursni centar. Njihov doprinos bi prije svega bio u organizaciji sustavne obuke državnih službenika na svim

razinama vlasti, s fokusom na Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, preporuke Odbora UN-a, pristup invalidnosti iz perspektive ljudskih prava.

Grafikon 9.

Kako ocjenjujete rad državnih institucija na implementaciji preporuka UN Komiteta?

Opis grafikona 9: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje odgovore na pitanje kako državne institucije rade na implementaciji preporuka Odbora UN-a. Ponuđeni odgovori bili su dani u četiri kategorije: „Vrlo dobro“, „Dobro“, „Zadovoljavajuće“, „Loše“ i „Vrlo loše“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o ocjeni rada na implementaciji preporuka. Najveći dio grafikona obojen je sivom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Loše“ koji je dalo 73 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen svijetloplavom bojom koja predstavlja odgovor „Zadovoljavajuće“, a koji je dalo 19 % organizacija. „Vrlo loše“ je mali dio grafikona koji predstavlja odgovor 6 % organizacija, i po 1 % su izuzetno uski dijelovi grafikona koji se odnose na odgovore organizacija „Dobar“ i „Vrlo dobar“.

Upitani da navedu brojeve preporuka (izjava) koje su prioriteti za narednih 5 godina počevši od najvažnijih, odnosno onih na kojima treba početi raditi odmah, organizacije su davale različite odgovore, navodeći veliki broj preporuka, odnosno sve preporuke. Obrada ovih podataka rađena je ručno i kompjuterski, i ono što je uočeno je da su najviše puta prepoznale preporuke 2, 9, 24, 1 i 5.

Preporuka 2 koja zahtijeva od države da redovito osigurava dovoljno finansijskih sredstava za organizacije osoba s invaliditetom najvažnija je preporuka koja je bila ponovljena 32 puta. Ova preporuka odražava osnovnu potrebu za stabilnim i redovitim finansijskim resursima za rad organizacije.

Bez adekvatnog financiranja, organizacije osoba s invaliditetom ne mogu vršiti funkciju zbog koje postoje, pružati potrebne usluge, i biti resurs za potporu za bolji položaj osoba s invaliditetom, što realno može usporiti napredak u različitim područjima od interesa za osobe s invaliditetom.

Sljedeća preporuka koja se tiče pristupačnosti ponovljena je 31. put. Pristupačnost je od najveće važnosti za osiguravanje da osobe s invaliditetom mogu sudjelovati u svim aspektima društvenog života. To uključuje kako fizičku pristupačnost prostora, prijevoza, tako i digitalnu pristupačnost i pristup informacijama. Ukoliko se ne riješi pitanje pristupačnosti, druge preporuke neće biti moguće u potpunosti ostvariti što izravno utječe na ravnopravnost i prava osoba s invaliditetom. Bez rješavanja osnovnih prepreka pristupačnosti, sve ostale mjere mogu ostati nedjelotvorne ili ograničene u svojoj primjeni.

Preporuka koja se tiče inkluzivnog obrazovanja pojavljuje se 27. puta. Ohrabruje da je ova preporuka visoko na listi prioriteta, jer je esencijalna za dugoročni društveni napredak i osnaživanje osoba s invaliditetom. Inkluzivno obrazovanje predstavlja ključ za osobni razvoj osoba s invaliditetom, socijalnu integraciju i ravnopravno sudjelovanje u društvu. Kroz kvalitetno i inkluzivno obrazovanje, osobe s invaliditetom imaju priliku razviti svoje potencijale, steći znanja i vještine potrebne za zapošljavanje i neovisno življenje, te aktivno doprinositi zajednici. Svakako da obrazovanje ima ogroman utjecaj i na društvo u cjelini. Stvaranjem obrazovnog okruženja u kojem svi učenici uče zajedno, bez obzira na njihove razlike, potiče se empatija, razumijevanje i prihvaćanje raznolikosti. Ovo doprinosi stvaranju pravednijeg i harmoničnijeg društva.

Jednak broj ponavljanja, 21. put, imaju preporuke 1 i 5. Obje preporuke naglašavaju važnost institucionalnih i proceduralnih koraka koji omogućuju inkluziju i sprječavaju diskriminaciju, bilo kroz standardizirane procese ili kroz participativne konzultacije. Preporuka 1 o formalnim i transparentnim mehanizmima za redovite konzultacije s organizacijama osoba s invaliditetom, čime se osigurava da njihove potrebe budu pravilno prepoznate i da na njih bude adekvatno odgovoreno. Transparentni mehanizmi za konzultacije omogućuju bolje planiranje politika koje izravno utječu na kvalitetu života osoba s invaliditetom. Preporuka broj 5 koja se tiče usklađenih kriterija i postupaka ocjenjivanja postotka invalidnosti, koncept razumne prilagodbe sa sankcijama, te djelotvorne pravne lijekove i sankcije za javni i privatni sektor. Ova preporuka naglašava potrebu za standardiziranim, objektivnim i pravičnim postupkom ocjenjivanja invalidnosti. Razumnim prilagodbama i sankcijama osigurava se da se osobe s invaliditetom ne diskriminiraju u javnom i privatnom sektoru, čime se jačaju njihova prava i ravnopravnost.

Ovako poredane prioritete preporuke ukazuju na potrebu za integriranim pristupom koji uključuje financijsku stabilnost, pristupačnost, pravičnost u ocjeni invalidnosti, transparentnost u komunikaciji s organizacijama osoba s invaliditetom, kao i kvalitetno obrazovanje koji zajedno omogućuju ravnopravno i inkluzivno društvo za sve.

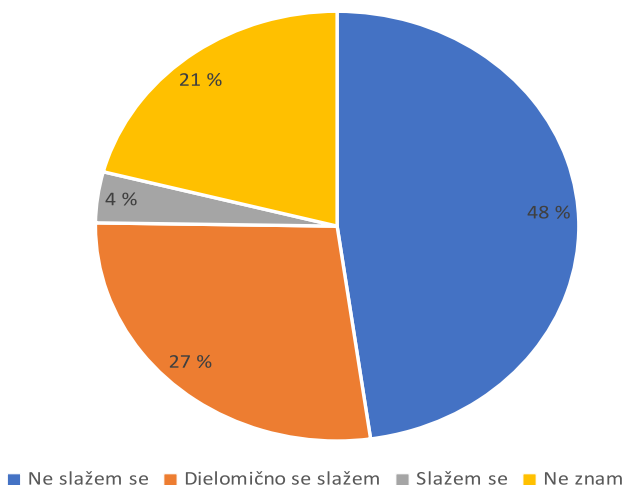
5. Upoznatost sa stupnjem implementacije preporuka

Cilj ovog istraživanja je procijeniti stupanj implementacije preporuka koje je Odbor UN-a za prava osoba s invaliditetom dao Bosni i Hercegovini, kako bi Konvencija zaživjela na opipljiv način u životima osoba s invaliditetom. Stoga nam je bilo vrlo važno da prikupimo saznanja i iskustva koje organizacije imaju vezano za sve preporuke.

S ciljem da prikupimo odgovore ispitanika o tome koliko su upoznati sa stupnjem implementacije preporuka Odbora UN-a za prava osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini, ispitanicima su ponuđene 32 izjave koje su predstavljale afirmativni oblik preporuka, odnosno tvrdnje, koje je naša država dobila 2017. godine. Ispitanicima su bili ponuđeni odgovori „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“.

Grafikon 10.

Ukupni postotak odgovora o upoznatosti s implementacijom preporuka

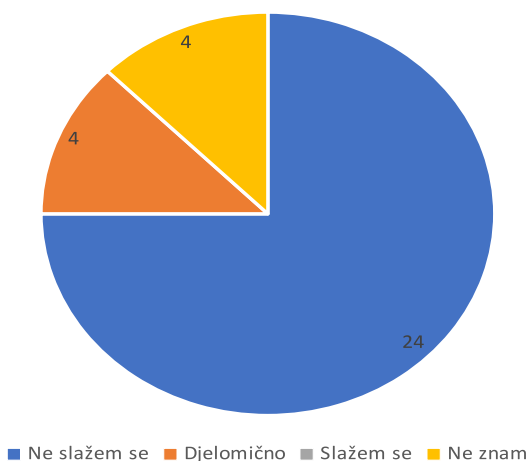
Opis grafikona 10: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ukupnom stupnju implementacije preporuka Odbora UN-a. Na svaku od 32 preporuke koje su u formi izjava/tvrdnji, organizacije su izražavale stav odgovarajući kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled ukupno iskazanih stavova o implementaciji preporuka. Najveći dio tortnog grafikona obojen je plavom bojom, koja predstavlja odgovor „Ne slažem se“. Ukupno 48 % svih odgovora organizacija je u ovoj kategoriji, odnosno 1346 puta su dale ovaj odgovor. Narančasta boja označava odgovor „Djelomično se slažem“, pri čemu je ukupno 27 % svih odgovora organizacija u ovoj kategoriji, odnosno 820 puta su se organizacije djelomično složile s izjavama. Žuta boja označava odgovor „Ne znam“, 21 % svih odgovora organizacija je u ovoj kategoriji, odnosno 607 puta organizacije nisu znale je li država implementirala neku preporuku. Siva boja označava kategoriju „Slažem se“.

se“, pri čemu je samo 4 % svih odgovora organizacija u ovoj kategoriji, odnosno 107 puta su organizacije izjavile da se slažu s implementacijom neke od preporuka.

Najveći broj odgovora, 24, na većinu od 32 tvrdnje/izjave bio je „Ne slažem se“. Niti na jednu tvrdnju nismo dobili većinski odgovor „Slažem se“. Ovo ukazuje na percepciju organizacija da većina preporuka nije implementirana, što je i potvrđeno dominacijom odgovora „Ne slažem se“. Istovremeno, broj odgovora u kategorijama „Ne znam“ i „Djelomično se slažem“ približno je jednak, što sugerira nejasnoće ili djelomičnu implementaciju preporuka. Na samo 8 tvrdnji većinski odgovori su bili drugačiji od „Ne slažem se“: na 4 izjave/tvrdnje većinski odgovor bio je „Djelomično se slažem“, kao što su i na 4 izjave/tvrdnje organizacije u većini odgovorile s „Ne znam“.

Grafikon 11.

Većinski odgovori o implementaciji 32 izjave

Opis grafikona 11: Ovo je grafikon u obliku torte, kruga, koji prikazuje većinske stavove organizacija o stupnju implementacije preporuka Odbora UN-a. Na svaku od 32 preporuke koje su u formi izjava/tvrdnji, organizacije su izražavale stav odgovarajući kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled o većinskom broju odgovora raspoređenim u tri kategorije torte: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“ i „Ne znam“. Nijedna izjava nije dobila većinski odgovor „Slažem se“ i zato su predstavljena samo tri odgovora. Najveći dio grafikona koji zauzima tri četvrtine torte, obojen je plavom bojom, jer je to boja s najvećim brojem odgovora „Ne slažem se“ koji je dan za 24 od 32 izjave/tvrdnje. Dva dijela grafikona obojena su u narančasto i žuto i predstavljaju isti broj većinskih odgovora „Djelomično se slažem“ i „Ne znam“, koji su dani za po 4 od 32 izjave/tvrdnje.

Ovo jasno ukazuje na to da velika većina preporuka još uvijek nije implementirana na zadovoljavajući način. Organizacije su svjesne određenih

pomaka, ali očigledno smatraju da država nije uložila dovoljne napore ili nije postigla opipljive rezultate u vezi s preuzetim obvezama.

Na temelju tortnog grafikona 11 i raspodjele odgovora organizacija, odlučili smo se na daljnju analizu implementacije preporuka Odbora UN-a. Analiza obuhvaća ukupni pregled stavova organizacija prema kategorijama većinskih odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, i „Ne znam“, te pruža uvid u ključne izazove i prepreke u implementaciji preporuka. U analizi ćemo prvo razmotriti kategoriju s najmanje većinskih odgovora, da bi na kraju obradili kategoriju s najvećim brojem odgovora, kako bismo sveobuhvatno pristupili razumijevanju stava organizacija o stanju implementacije.

5.1 Većinski odgovor „Ne znam“

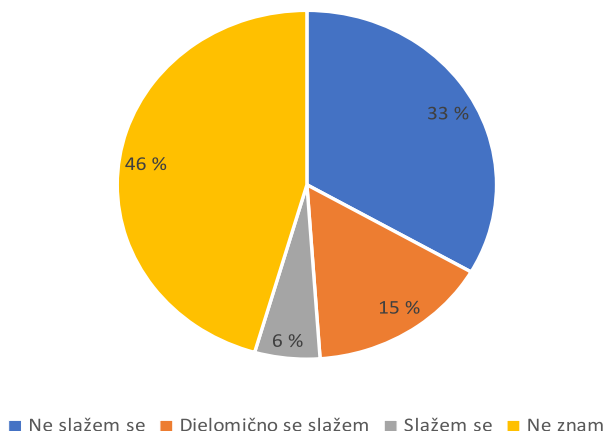
Na niže navedene četiri preporuke, najveći broj odgovora bio je „Ne znam“. Razlog je vjerojatno to što su ova područja manje zastupljena u svakodnevnom radu organizacija osoba s invaliditetom. Ove se teme rijetko tiču izravno njihovih članova ili se većina organizacija koja se bavi pravima osoba s invaliditetom ne fokusira u radu na područja kao što su zabrana lišavanja slobode ili prisilno liječenje na temelju invalidnosti, pravo na alternativne mjere u zajednici itd.

Izjava 16.

„Država je ukinula zakone koji dozvoljavaju lišavanje slobode na temelju invalidnosti i osigurala djelotvorne pravne lijekove za osobe s invaliditetom koje su lišene slobode na temelju njihove invalidnosti.“

Grafikon 12.

16. Država je ukinula zakone koji dozvoljavaju lišavanje slobode na temelju invalidnosti i osigurala djelotvorne pravne lijekove za osobe s invaliditetom koje su lišene slobode na temelju njihove invalidnosti.

Opis grafikona 12: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 16. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 16. Najveći dio grafikona obojen je žutom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne znam“, koji je dalo 46 % organizacija. Potom slijedi dio koji je obojen plavom bojom koja predstavlja odgovor „Ne slažem se“, a koji je dalo 33 % organizacija. Narančasta boja predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“ koji je dalo 15 % organizacija. Najmanji dio grafikona je sive boje, koja predstavlja odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 6 % organizacija ispitanica.

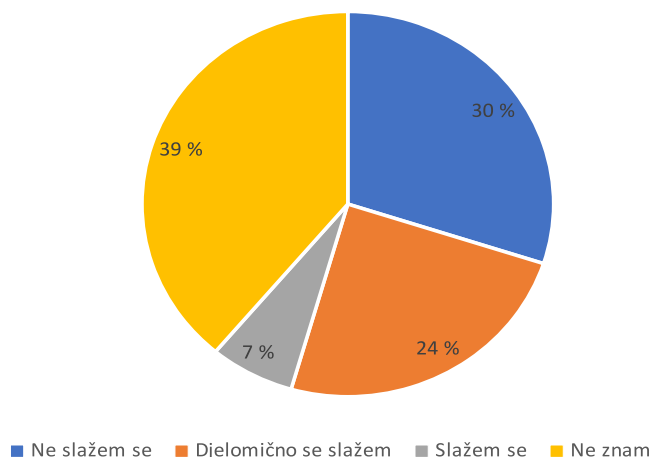
Rezultati istraživanja pokazuju da većina organizacija osoba s invaliditetom nije sigurna je li država ukinula zakone koji dozvoljavaju lišavanje slobode na temelju invalidnosti, što može ukazivati na nedostatak informacija ili transparentnosti u vezi s ovom temom, ili da organizacije nisu toliko aktivne u ovom području. Ovi podatci ukazuju na potrebu za boljim informiranjem, praćenjem i analizom zakonodavnih promjena kako bi se osiguralo potpuno poštivanje prava osoba s invaliditetom u skladu s međunarodnim standardima.

Izjava 17.

„Država je zabranila prisilno zadržavanje na liječenju i prisilno medicinsko liječenje na temelju invaliditeta, te osigurala alternativne mjere u zajednici i odgovarajuće pravne lijekove za žrtve mučenja.“

Grafikon 13.

17. Država je zabranila prisilno zadržavanje na liječenju i prisilno medicinsko liječenje na temelju invaliditeta, te osigurala alternativne mjere u zajednici i odgovarajuće pravne lijekove za žrtve mučenja i seksualnog nasilja.

Opis grafikona 13: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 17. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 17. Najveći dio grafikona obojen je žutom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne znam“, koji je dalo 39 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen plavom bojom koja predstavlja odgovor „Ne slažem se“, a koji je dalo 30 % organizacija. Narančasta boja predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“ koji je dalo 24 % organizacija. Najmanji dio grafikona je sive boje, koja predstavlja odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 7 % organizacija ispitanica.

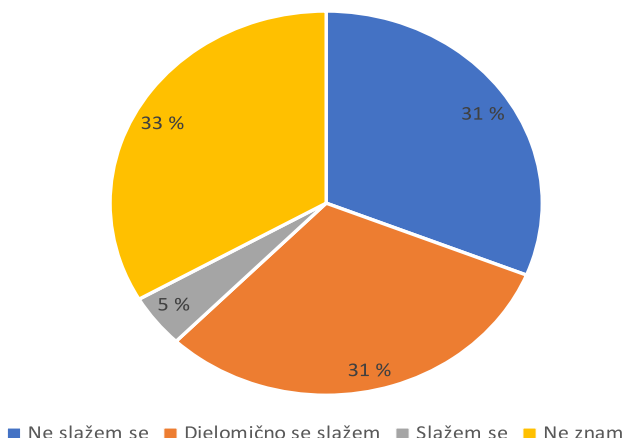
Rezultati istraživanja ukazuju na značajnu neinformiranost među organizacijama osoba s invaliditetom u vezi s ispunjenjem ove preporuke. Ovi podatci sugeriraju da je potrebno dodatno raditi na zagovaranju ukidanja prisilnih medicinskih mjera, kao i na jačanju alternativnih pristupa u zajednici. Također, važno je osigurati bolju informiranost i pristup pravnim lijekovima za osobe s invaliditetom koje su bile izložene prisilnim medicinskim mjerama.

Izjava 18.

„Država je osigurala analizu praćenja i inspekcije domova socijalnog zbrinjavanja i psihijatrijskih ustanova kako bi spriječila nasilje nad osobama s invaliditetom, te osigurala pristup neovisnim mehanizmima.“

Grafikon 14.

18. Država je osigurala analizu praćenja i inspekcije domova socijalnog zbrinjavanja i psihijatrijskih ustanova kako bi spriječila nasilje nad osobama s invaliditetom, te osigurala pristup neovisnim mehanizmima žalbi i odgovarajuća sredstva za žrtve zlost

Opis grafikona 14: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 18. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 18. Najveći dio grafikona obojen je žutom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne znam“ koji je dalo 33 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen plavom bojom koja predstavlja odgovor „Ne slažem se“, a koji je dalo 31 % organizacija, jednako kao i dio koji je obojen narančastom bojom koja predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, koji je dalo također 31 % organizacija. Najmanji dio grafikona je sive boje, koja predstavlja odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 5 % organizacija ispitanica.

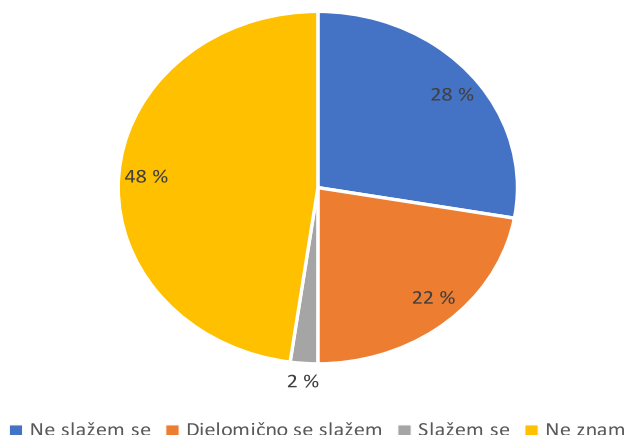
Dobiveni rezultati pokazuju da postoji značajna nesigurnost među organizacijama osoba s invaliditetom u vezi s praćenjem i inspekcijama domova socijalnog zbrinjavanja i psihijatrijskih ustanova. Skoro podjednak postotak organizacija smatra da država nije osigurala adekvatne mehanizme, odnosno da vide određena poboljšanja, ali ne i potpunu implementaciju preporuke. Važno je osigurati da organizacije osoba s invaliditetom budu informirane i uključene u procese monitoringa kako bi se osiguralo učinkovito sprječavanje nasilja i zaštita prava osoba s invaliditetom.

Izjava 30.

„Država je usvojila sve odgovarajuće mjere za ratifikaciju i realizaciju Ugovora iz Marrakecha, te posvetila više pozornosti obrazovnim, kulturnim i sportskim objektima u skladu s akcijskim planom.“

Grafikon 15.

Izjava 30. Država je usvojila sve odgovarajuće mjere za ratifikaciju i realizaciju Ugovora iz Marrakecha, te posvetila više pozornosti obrazovnim, kulturnim i sportskim objektima u skladu s akcijskim planom.

Opis grafikona 15: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 30. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 30. Najveći dio grafikona obojen je žutom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne znam“ koji je dao 48 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen plavom bojom koja predstavlja odgovor „Ne slažem se“, a koji je dao 28 % organizacija. Narančasta boja predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“ koji je dao 22 % organizacija. Najmanji dio grafikona je sive boje, koja predstavlja odgovor „Slažem se“, a koji je dao 2 % organizacija ispitanica.

Kod tvrdnje vezane za realizaciju ugovora iz Marrakecha, 43 organizacije su izjavile da nisu upoznate s implementacijom ove preporuke, od čega je 7 organizacija koje okupljaju osobe koje su slijepe (5 iz RS-a i 2 iz FBiH). Ovo je rijetka preporuka koja je makar u jednom dijelu ispunjena, jer je BiH ratificirala Ugovor iz Marrakecha 2020. godine. Organizacije kojih se najviše tiče ova preporuka, a koje su odgovorile da nisu upoznate s njenom implementacijom, pokazuju da država mora više raditi na širenju informacija i promociji aktivnosti i postignuća koja se tiču dobrobiti i kvalitete života osoba s invaliditetom. 25 organizacija koje se ne slažu i 20 koje se djelomično slažu, mogu ukazivati na to da organizacije jednostavno nisu zadovoljne sa stupnjem njezine implementacije i konkretnim koristima nakon ratifikacije.

5.2. Većinski odgovor „Djelomično se slažem“

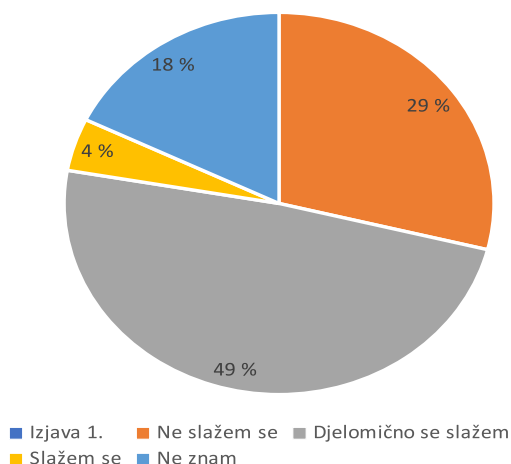
U nastavku se nalazi pregled četiri preporuke na koje su organizacije osoba s invaliditetom većinom odgovorile da se djelomično slažu s tvrdnjom da je država provela preporuku.

Izjava 1.

„Država je usvojila formalne i transparentne mehanizme za redovite konzultacije s organizacijama osoba s invaliditetom.“

Grafikon 16.

1. Država je usvojila formalne i transparentne mehanizme za redovite konzultacije s organizacijama osoba s invaliditetom.

Opis grafikona 16: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 1. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 1. Najveći dio grafikona obojen je sivom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Djelomično se slažem“ koji je dalo 49 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom koja predstavlja odgovor „Ne slažem se“, a koji je dalo 29 % organizacija. Plava boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 18 % organizacija. Najmanji dio grafikona je žute boje, koja predstavlja odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 4 % organizacija ispitanica.

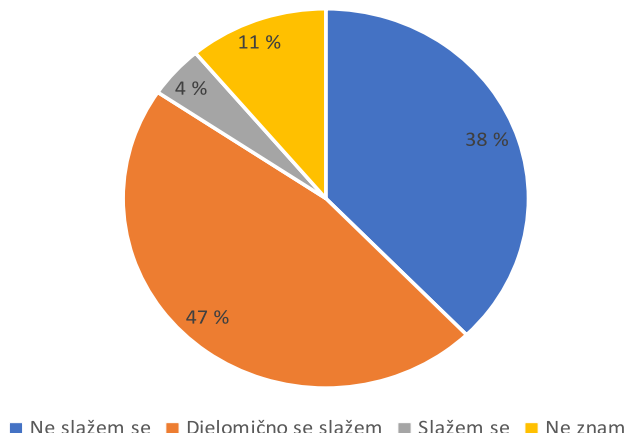
Iako formalni mehanizmi možda postoje, njihova nedosljedna ili selektivna primjena koja isključuje manje organizacije, neredovitost provedbe ili provedbu u samo nekim zakonodavnim procesima, utječe na percepciju organizacija o tome da se one samo djelomično slažu s ovom tvrdnjom. Organizacije osoba s invaliditetom prepoznaju napore države, ali istovremeno osjećaju da još uvijek postoji značajan prostor za poboljšanje.

Izjava 20.

„Država je poboljšala transparentan pristup ortopedskim i drugim pomagalicama i tehnologijama, te osigurala fond za sustav usluga za potporu osobnoj pokretljivosti.“

Grafikon 17.

20. Država je poboljšala transparentan pristup ortopedskim i drugim pomagalicama i tehnologijama, te osigurala fond za sustav usluga za potporu osobnoj pokretljivosti.

Opis grafikona 17: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 20. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 20. Najveći dio grafikona obojen je narančastom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Djelomično se slažem“, koji je dalo 47 % od 90 organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen plavom bojom koja predstavlja odgovor „Ne slažem se“, a koji je dalo 38 % od 90 organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 11 % od 90 organizacija. Najmanji dio grafikona je sive boje, koja predstavlja odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 4 % organizacija ispitanica.

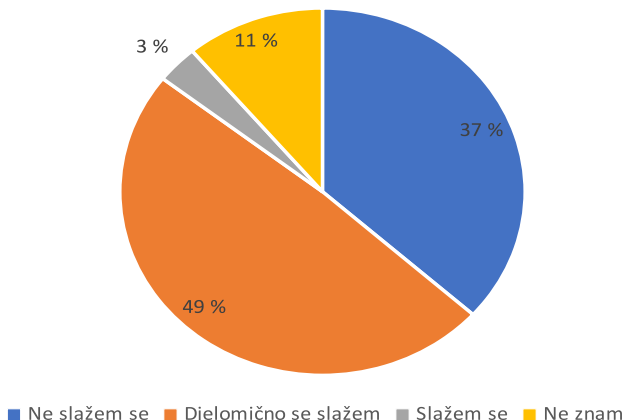
Većina organizacija, njih 42, koja se djelomično slaže s ovom tvrdnjom sigurno prepoznaje da je država napravila pomake ka osiguravanju pristupa pomagalicama i tehnologijama. Većina ih je sudjelovala u velikoj kampanji koja je bila usmjerena na poboljšanje dostupnosti ortopedskih pomagala i zahvaljujući kojoj je i došlo do određenog napretka. Međutim, 34 organizacije koje se ne slažu mogu ukazivati da ove inicijative nisu dovoljno jasne ili pravedne, odnosno nisu ravnomjerno dostupne svima (ruralni i urbani dijelovi).

Izjava 23.

„Država je usvojila i realizirala strategiju inkluzivnog obrazovanja, osigurala pristupačnost školskog okruženja i osigurala razumnu prilagodbu i inkluzivne nastavne planove i programe.“

Grafikon 18.

23. Država je usvojila i realizirala strategiju inkluzivnog obrazovanja, osigurala pristupačnost školskog okruženja i osigurala razumnu prilagodbu i inkluzivne nastavne planove i programe.

Opis grafikona 18: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 23. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 23. Najveći dio grafikona obojen je narančastom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Djelomično se slažem“ koji je dalo 49 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen plavom bojom koja predstavlja odgovor „Ne slažem se“, a koji je dalo 37 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 11 %, a najmanji dio grafikona je sive boje, koja predstavlja odgovor „Slažem se“ koji je dalo 3 % organizacija ispitanica.

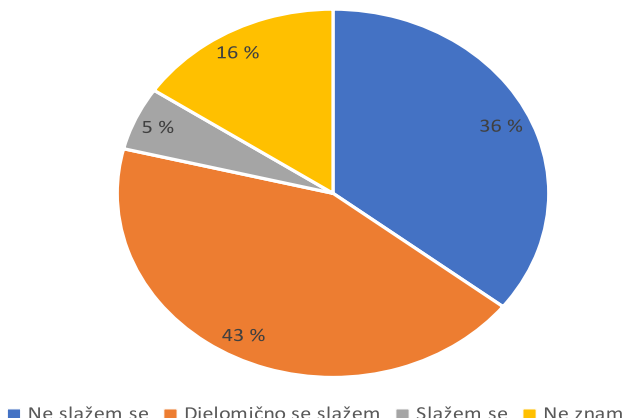
I u tvrdnji koja se tiče strategije inkluzivnog obrazovanja prepoznajemo organizacije koje su dijelom koalicija *MyRight* programa, a koje su tri godine zagovarale, kroz tijela za zagovaranje osnovana pri koalicijama, za kvalitetno inkluzivno obrazovanje u skladu s člankom 24. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Mada postoje primjeri uspješne inkluzije u pojedinim zajednicama ili školama, sustavni pristup je neujednačen, posebice u manje razvijenim kantonima. Činjenica da je ove godine prvi put u nekom zakonu o obrazovanju uključena razumna prilagodba dovoljno govori o realizaciji preporuke.

Izjava 27.

„Država je promovirala pravo osoba s invaliditetom, uključujući ratne vojne invalide, na zapošljavanje na ravnopravnoj osnovi, te pojačala mjere za njihovu učinkovitu tranziciju u formalno zaposlenje na otvorenom tržištu rada.“

Grafikon 19.

27. Država je promovirala pravo osoba s invaliditetom, uključujući ratne vojne invalide, na zapošljavanje na ravnopravnoj osnovi, te pojačala mjere za njihovu učinkovitu tranziciju u formalno zaposlenje na otvorenom tržištu rada.

Opis grafikona 19: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 27. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 27. Najveći dio grafikona obojen je narančastom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Djelomično se slažem“ koji je dalo 43 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen plavom bojom koja predstavlja odgovor „Ne slažem se“, a koji je dalo 36 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 16 %, a najmanji dio grafikona je sive boje, koja predstavlja odgovore „Slažem se“, a koji je dalo 5 % organizacija ispitanica.

Kao najvažnije ostvarenje za većinu odraslih osoba, 39 organizacija prepoznaje nastojanja države da učini više na polju zapošljavanja i odgovara s „Djelomično se slažem“. Prepoznati su naponi države u poboljšanju situacije za osobe s invaliditetom, ali smatraju da te mjere još nisu dovoljno učinkovite. Napredak postoji: zakonske norme kao što su kvote za zapošljavanje ili subvencije za poslodavce koji zapošljavaju osobe s invaliditetom, promocija programa zapošljavanja osoba s invaliditetom, ali je i pored toga još uvijek visoka stopa nezaposlenosti među osobama s invaliditetom. Potrebna su daljnja poboljšanja i osposobljavanja kako onih koji traže posao, tako i poslodavaca, kako bi se ova preporuka implementirala u većem opsegu.

5.3. Većinski odgovor „Ne slažem se“

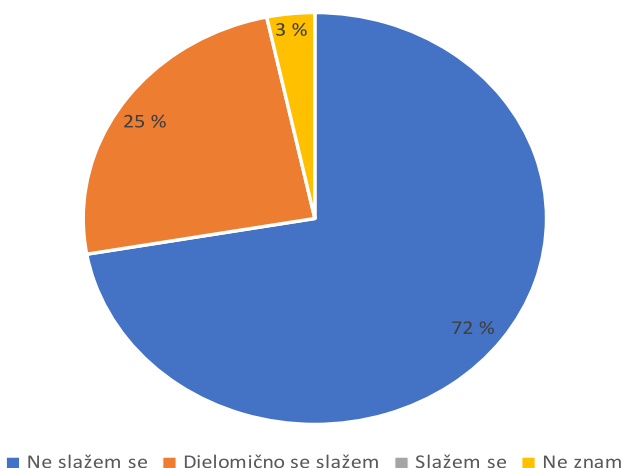
Slijedi niz grafikona koji jasno predstavljaju odgovore na preostale tvrdnje na koje je većinski odgovor bio „Ne slažem se“, točnije 24 preporuke na koje su organizacije osoba s invaliditetom većinom odgovorile da se ne slažu s tvrdnjom da je država provela preporuku.

Izjava 2.

„Država redovito osigurava dovoljno finansijskih sredstava za organizacije osoba s invaliditetom.“

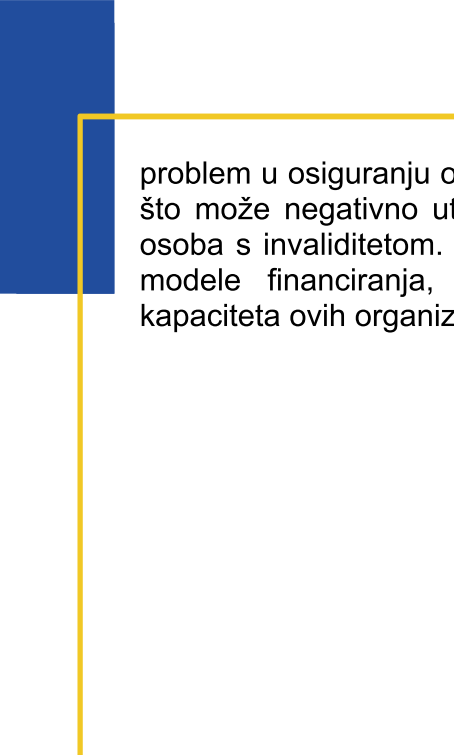
Grafikon 20.

2. Država redovito osigurava dovoljno finansijskih sredstava za organizacije osoba s invaliditetom.

Opis grafikona 20: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 2. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 2. Najveći dio grafikona, skoro tri četvrtine, obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“, koji je dalo 72 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom koja predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 25 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 3 % organizacija. Budući da nije bilo nijednog odgovora „Slažem se“, grafikon je podijeljen samo na tri dijela.

Ovo je izjava koja ima najviše odgovora „Ne slažem se“ u cijeloj anketi, čak 65, a, s druge strane, nema niti jedan odgovor „Slažem se“. To je jasan pokazatelj da su organizacije osoba s invaliditetom nezadovoljne s financiranjem od strane države. Ovi podatci sugeriraju da postoji ozbiljan

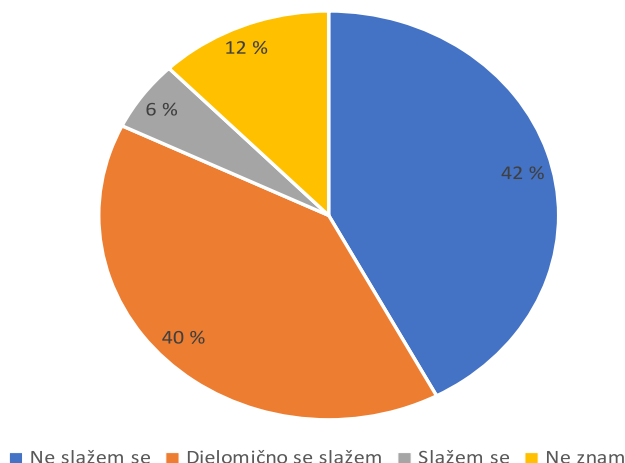
problem u osiguranju održivog financiranja organizacija osoba s invaliditetom, što može negativno utjecati na njihov rad i sposobnost da zastupaju prava osoba s invaliditetom. Potrebno je zagovaranje za stabilnije i transparentnije modele financiranja, koji bi omogućili dugoročno djelovanje i jačanje kapaciteta ovih organizacija.

Izjava 3.

„Država je usvojila usklađen koncept zaštite osoba s invaliditetom zasnovan na ljudskim pravima, u skladu s Konvencijom.“

Grafikon 21.

3. Država je usvojila usklađen koncept zaštite osoba s invaliditetom zasnovan na ljudskim pravima, u skladu s Konvencijom.

Opis grafikona 21: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 3. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 3. Najveći dio grafikona obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 42 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 40 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 12 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 6 % organizacija.

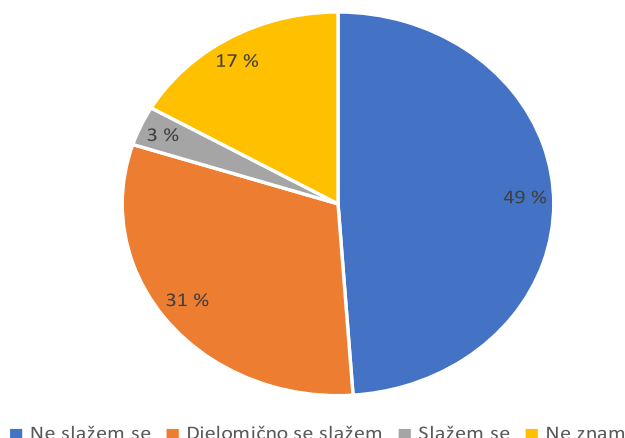
Rezultati pokazuju da većina organizacija osoba s invaliditetom smatra da država još uvijek nije u potpunosti usvojila usklađen koncept zaštite zasnovan na ljudskim pravima u skladu s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. Najveći postotak ispitanika ne slaže se s tvrdnjom da je država usvojila ovaj koncept, dok dio organizacija vidi određena poboljšanja, ali ne i potpunu primjenu. Ovi podatci naglašavaju potrebu za jačim zagovaranjem kako bi se osiguralo da pristup osobama s invaliditetom, na svim razinama i u svim službama, bude zasnovan na ljudskim pravima, a ne na medicinskom ili dobrotvornom modelu.

Izjava 4.

„Država je usvojila i primijenila definiciju diskriminacije na temelju invaliditeta koja uključuje sve oblike diskriminacije, te osigurala financijska sredstva za njezinu učinkovitu primjenu.“

Grafikon 22.

4. Država je usvojila i primijenila definiciju diskriminacije na temelju invaliditeta koja uključuje sve oblike diskriminacije, te osigurala financijska sredstva za njezinu učinkovitu primjenu.

Opis grafikona 22: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 4. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 4. Najveći dio grafikona, skoro pola, obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 49 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 31 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 17 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 3 % organizacija.

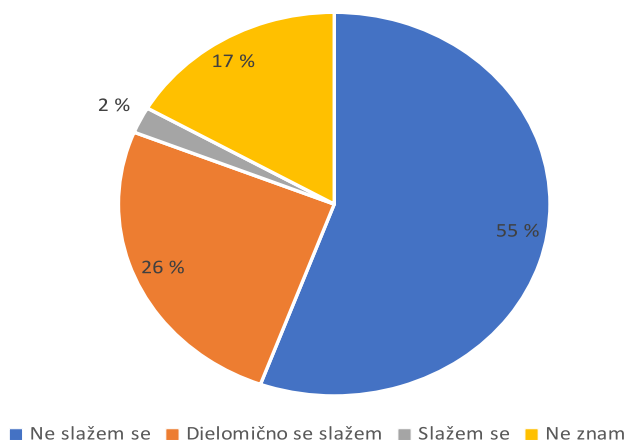
Većina organizacija osoba s invaliditetom smatra da država još uvijek nije usvojila i učinkovito primijenila definiciju diskriminacije na temelju invaliditeta koja uključuje sve oblike diskriminacije. Potrebni su dodatni naponi kako bi se osigurala potpuna primjena ove preporuke.

Izjava 5.

„Država je usvojila i primijenila usklađene kriterije i postupke ocjenjivanja postotka invalidnosti, koncept razumne prilagodbe sa sankcijama, te djelotvorne pravne lijekove i sankcije za javni i privatni sektor.“

Grafikon 23.

5. Država je usvojila i primijenila usklađene kriterije i postupke ocjenjivanja postotka invalidnosti, koncept razumne prilagodbe sa sankcijama, te djelotvorne pravne lijekove i sankcije za javni i privatni sektor.

Opis grafikona 23: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 5. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 5. Najveći dio grafikona obojen je plavom bojom, više od pola, i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 55 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koja predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 26 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 17 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje za odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 2 % organizacija.

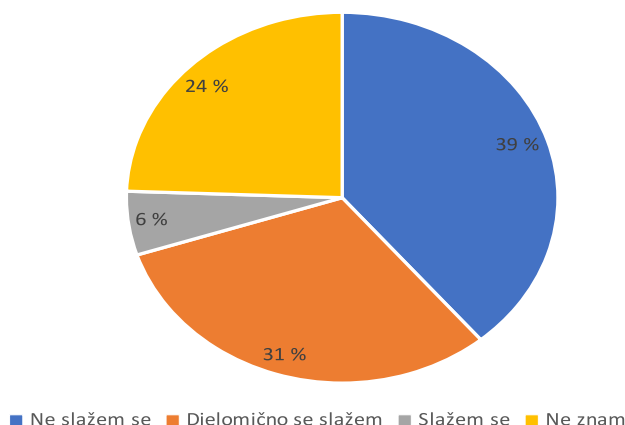
Više od polovine ispitanih organizacija smatra da država nije ispunila ovu obvezu, manji dio organizacija prepoznaje određene pomake, ali ne i potpunu primjenu preporuke. Ovi podaci naglašavaju potrebu za hitnim poboljšanjima u ovom području, što konkretno znači da se treba raditi na poboljšanjima kod ocjene invalidnosti, ali i primjeni razumne prilagodbe.

Izjava 6.

„Država je usvojila učinkovite strategije za zaštitu prava žena i djevojčica s invaliditetom, uključujući njihovu perspektivu u svim politikama i programima o ravnopravnosti spolova.“

Grafikon 24.

6. Država je usvojila učinkovite strategije za zaštitu prava žena i djevojčica s invaliditetom, uključujući njihovu perspektivu u svim politikama i programima o ravnopravnosti spolova.

Opis grafikona 24: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 6. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 6. Najveći dio grafikona obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 39 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 31 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 24 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 6 % organizacija.

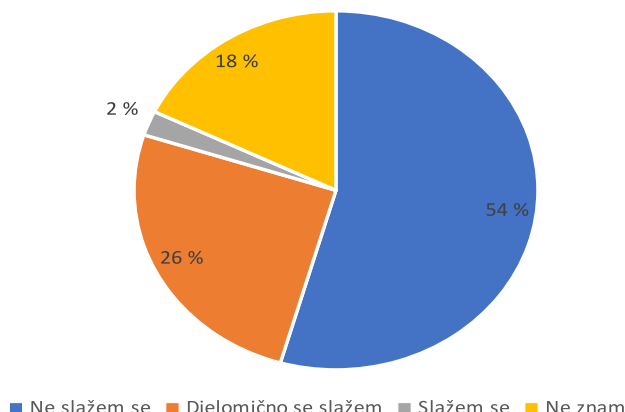
Rezultati pokazuju da značajan broj organizacija osoba s invaliditetom smatra da država nije usvojila učinkovite strategije za zaštitu prava žena i djevojčica s invaliditetom. Zabrinjavajuće je da 24 % organizacija nema dovoljno informacija o ovoj temi, što može ukazivati na nedostatak transparentnosti i nedovoljnu vidljivost žena i djevojčica s invaliditetom. Nameće se potreba za hitnim poboljšanjima, uključujući jačanje politika ravnopravnosti koje eksplicitno prepoznaju i adresiraju specifične izazove s kojima se suočavaju žene i djevojčice s invaliditetom.

Izjava 7.

„Država je poduzela mjere za sprječavanje i borbu protiv diskriminacije žena i djevojčica s invaliditetom, te osigurala njihovo sudjelovanje u konzultacijama, političkom životu i procesima donošenja odluka.“

Grafikon 25.

7. Država je poduzela mjere za sprječavanje i borbu protiv diskriminacije žena i djevojčica s invaliditetom, te osigurala njihovo sudjelovanje u konzultacijama, političkom životu i procesima donošenja odluka.

Opis grafikona 25. Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 7. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 7. Najveći dio grafikona, više od pola, obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 54 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 26 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 18 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 2 % organizacija.

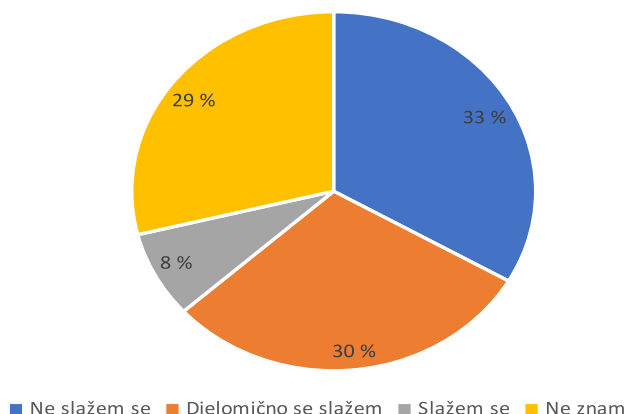
Rezultati istraživanja pokazuju da većina organizacija osoba s invaliditetom smatra da država nije poduzela adekvatne mjere za sprječavanje i borbu protiv diskriminacije žena i djevojčica s invaliditetom, niti im je osigurala značajno sudjelovanje u konzultacijama, političkom životu i procesima donošenja odluka. Više od polovine ispitanih organizacija ne slaže se s tvrdnjom da su ove mjere provedene, dok dio organizacija smatra da su određeni koraci poduzeti, ali da nisu dovoljni. Ključno je raditi na njihovom aktivnijem uključivanju u procese donošenja odluka, borbi protiv višestruke diskriminacije i podizanju svijesti o njihovim pravima, kako među institucijama, tako i u široj javnosti.

Izjava 8.

„Država je eksplicitno zabranila fizičko kažnjavanje djece, s posebnim naglaskom na djecu s invaliditetom u ustanovama, te osigurala dovoljno usluga za intervencije i razvoj djece s invaliditetom u ranom djetinjstvu u suradnji s organizacijama roditelja.“

Grafikon 26.

8. Država je eksplicitno zabranila fizičko kažnjavanje djece, s posebnim naglaskom na djecu s invaliditetom u ustanovama, te osigurala dovoljno usluga za intervencije i razvoj djece s invaliditetom u ranom djetinjstvu u suradnji s organizacijama roditelja

Opis grafikona 26: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 8. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 8. Najveći dio grafikona, više od pola, obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 33 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 30 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 29 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 8 % organizacija. Ovo je ujedno i najveći broj odgovora „Slažem se“ u ovom dijelu istraživanja.

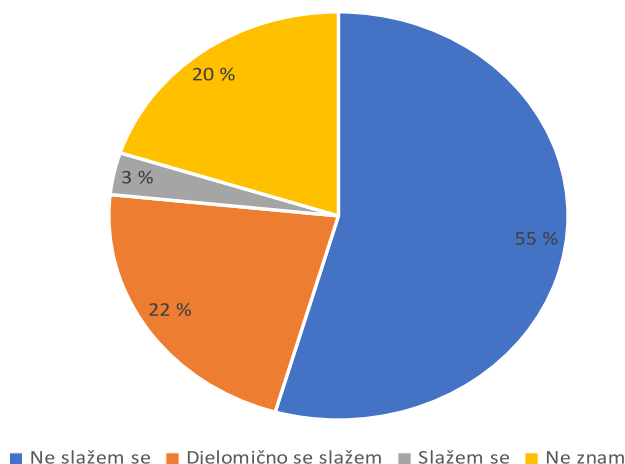
Prema mišljenju trećine organizacija, država nije u potpunosti uspjela zabraniti fizičko kažnjavanje djece, uključujući djecu s invaliditetom u ustanovama, odnosno smatraju da nema dovoljno usluge za intervencije i razvoj djece s invaliditetom u ranom djetinjstvu. S druge strane, 8 % organizacija smatra da su mjere u potpunosti provedene. Ovo je najveći postotak odgovora „Slažem se“ u ovom dijelu istraživanja (7 organizacija). Može se zaključiti da su poduzeti određeni koraci u određenim sredinama, ali kako se radi o vrlo osjetljivom pitanju, potrebno je uložiti dodatne napore za potpunu implementaciju ove preporuke.

Izjava 9.

„Država je usvojila sveobuhvatnu strategiju pristupačnosti i akcijski plan s dovoljnim proračunom.“

Grafikon 27.

9. Država je usvojila sveobuhvatnu strategiju pristupačnosti i akcijski plan s dovoljnim proračunom.

Opis grafikona 27: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 9. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 9. Najveći dio grafikona, više od pola, obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 55 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 22 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 20 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 3 % organizacija.

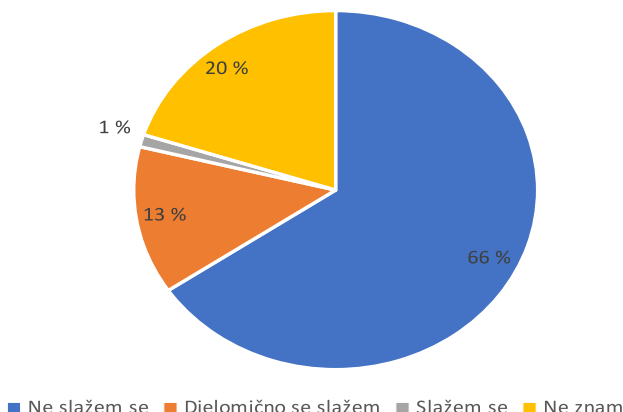
Više od polovine organizacija ne slaže se s tvrdnjom da su ove mjere provedene. Zabrinjavajuće je da 20 % organizacija tvrdi da ne zna odgovor na ovo pitanje, a zanimljiv je podatak da 3 % organizacija misli da država ima strategiju pristupačnosti i dovoljan proračun za njezinu primjenu. Donošenje sveobuhvatne strategije pristupačnosti u svim aspektima društvenog života i osiguravanje odgovarajućih sredstava za njezinu implementaciju svakako je jedan od prioriteta na području unaprjeđenja položaja osoba s invaliditetom.

Izjava 10.

„Država je usvojila učinkovit sustav za smanjenje rizika od katastrofa, uključujući pristupačne strategije za hitne slučajeve i planove evakuacije osoba s invaliditetom u konzultaciji s njihovim organizacijama.“

Grafikon 28.

10. Država je usvojila učinkovit sustav za smanjenje rizika od katastrofa, uključujući pristupačne strategije za hitne slučajeve i planove evakuacije osoba s invaliditetom u konzultaciji s njihovim organizacijama.

Opis grafikona 28: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 10. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 10. Najveći dio grafikona, više od pola, obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 66 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen žutom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Ne znam“, a koji je dalo 20 % organizacija. Narančasta boja predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“ koji je dalo 13 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 1 % organizacija.

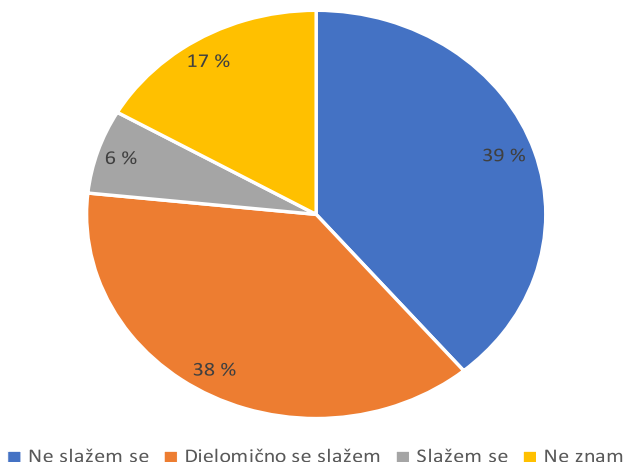
Rezultati istraživanja ukazuju na to da velika većina organizacija smatra da država nije usvojila učinkovit sustav za smanjenje rizika od katastrofa, uključujući pristupačne strategije za hitne slučajeve i planove evakuacije za osobe s invaliditetom u suradnji s njihovim organizacijama. Oko 66 % organizacija ne slaže se s tvrdnjom da je ova preporuka ispunjena, što sugerira na ozbiljan nedostatak u razvoju i implementaciji odgovarajućih mjera za zaštitu osoba s invaliditetom u hitnim situacijama.

Izjava 11.

„Država je redovito analizirala zakone i donijela nove zakone u konzultacijama s organizacijama osoba s invaliditetom.“

Grafikon 29.

11. Država je redovito analizirala zakone i donijela nove zakone u konzultacijama s organizacijama osoba s invaliditetom.

Opis grafikona 29: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 11. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 11. Najveći dio grafikona obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“, koji je dalo 39 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 38 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 17 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 6 % organizacija.

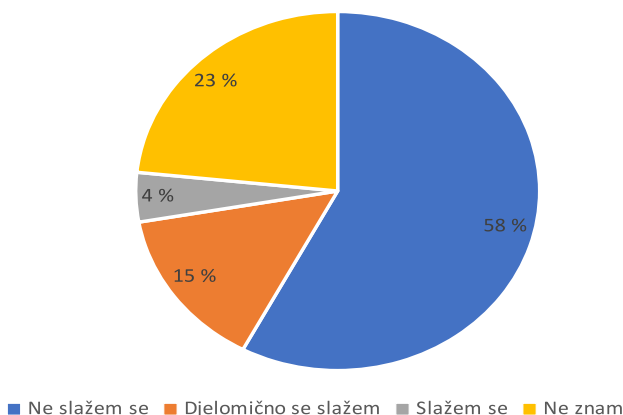
Analizirajući ove rezultate, može se zaključiti da postoje različita mišljenja organizacija osoba s invaliditetom. Gotovo je podjednak broj organizacija koje se ne slažu s ovom izjavom i onih koji se djelomično slažu, dok samo 6 % organizacija smatra da država redovito konzultira organizacije osoba s invaliditetom. Ovakvi rezultati vjerojatno ovise o različitim sredinama i razinama vlasti. U nekim sredinama vlasti konzultiraju organizacije oko određenih pitanja, dok u nekim sredinama te konzultacije izostaju. Evidentno je da nema sustavnog, konzistentnog ili sveobuhvatnog procesa konzultacija kako nalaže Konvencija.

Izjava 12.

„Država je uskladila svoje zakonodavstvo s Konvencijom i zamijenila režim zamjenskog odlučivanja s režimom podržanog donošenja odluka, te uspostavila transparentna pravna sredstva za osobe s invaliditetom koje su lišene poslovne sposobnosti.“

Grafikon 30.

12. Država je uskladila svoje zakonodavstvo s Konvencijom i zamijenila režim zamjenskog odlučivanja s režimom podržanog donošenja odluka, te uspostavila transparentna pravna sredstva za osobe s invaliditetom koje su lišene poslovne sposobnosti.

Opis grafikona 30: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 12. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 12. Najveći dio grafikona, više od pola, obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 58 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen žutom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Ne znam“, a koji je dalo 23 % organizacija. Narančasta boja predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“ koji je dalo 15 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 4 % organizacija.

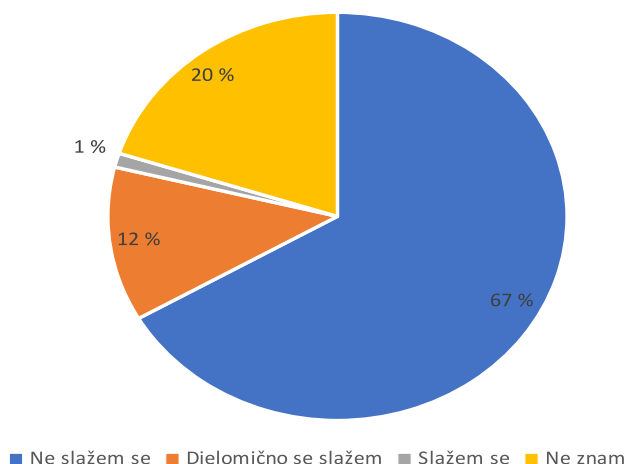
S obzirom na podatak da se čak 58 % organizacija ne slaže s tvrdnjom da je država postigla ove promjene, postoji objektivna zabrinutost zbog nedostatka napretka u usklađivanju zakonodavstva i stvaranju odgovarajućih mehanizama za potporu osobama s invaliditetom u donošenju odluka. Ovi podatci ukazuju na potrebu za konkretnim promjenama u zakonodavnom okviru kako bi se postigla potpuna usklađenost s Konvencijom i pružila adekvatna potpora osobama s invaliditetom.

Izjava 13.

„Država je osigurala adekvatnu obuku pravosudnog i policijskog osoblja o pravima osoba s invaliditetom.“

Grafikon 31.

13. Država je osigurala adekvatnu obuku pravosudnog i policijskog osoblja o pravima osoba s invaliditetom.

Opis grafikona 31: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 13. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 13. Najveći dio grafikona, više od pola, obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 67 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen žutom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Ne znam“, a koji je dalo 20 % organizacija. Narančasta boja predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“ koji je dalo 12 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 1 % organizacija.

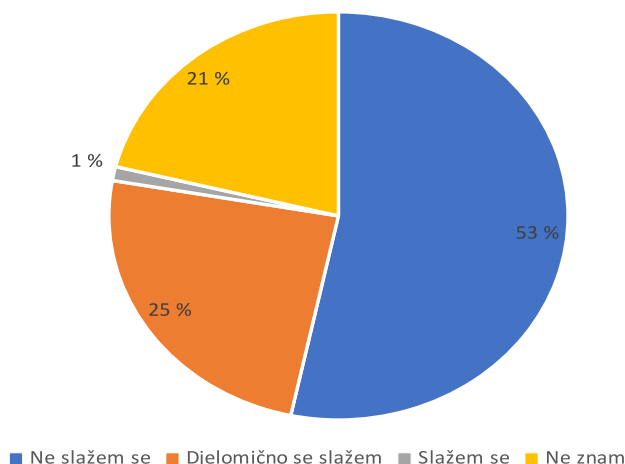
Prema podacima, čak se 67 % organizacija ne slaže s tvrdnjom da je država osigurala odgovarajuću obuku za ovo osoblje, što sugerira na ozbiljan nedostatak edukacije i svijesti o pravima osoba s invaliditetom u pravosudnom i policijskom sektoru. Ovi podatci naglašavaju potrebu za hitnim i temeljitim obukama i educiranjem pravosudnog i policijskog osoblja, kako bi se osigurala zaštita prava osoba s invaliditetom i njihovo ravnopravno tretiranje u društvu.

Izjava 14.

„Država je osigurala transparentan i nediskriminirajući pristup pravosuđu za osobe s invaliditetom.“

Grafikon 32.

14. Država je osigurala transparentan i nediskriminirajući pristup pravosuđu za osobe s invaliditetom.

Opis grafikona 32: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 14. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 14. Najveći dio grafikona obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 53 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 25 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 21 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 1 % organizacija.

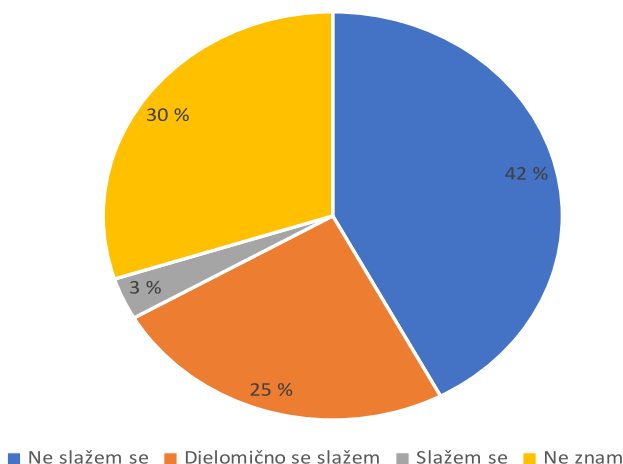
Grafikon pokazuje zabrinjavajuće rezultate u pogledu transparentnosti i nediskriminirajućeg pristupa pravosuđu za osobe s invaliditetom. Prema podacima, većina organizacija smatra da država nije osigurala adekvatan pristup pravdi za osobe s invaliditetom. Ovaj odgovor ukazuje na ozbiljan problem u pristupu pravdi koji uključuje prepreke i diskriminaciju za osobe s invaliditetom u pravosudnom sustavu. Evidentna je potreba za hitnim mjerama kako bi se osigurala veća pristupačnost i ravnopravnost u pravnom sustavu, te implementacija politika koje bi omogućile osobama s invaliditetom jednak tretman i pristup pravdi.

Izjava 15.

„Država je osigurala nediskriminirajući pristup pomoćnim tehnologijama i kvalificiranim tumačima znakovnog jezika u sudskim postupcima.“

Grafikon 33.

15. Država je osigurala nediskriminirajući pristup pomoćnim tehnologijama i kvalificiranim tumačima znakovnog jezika u sudskim postupcima.

Opis grafikona 33: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 15. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 15. Najveći dio grafikona, više od pola, obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 42 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen žutom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Ne znam“, a koji je dalo 30 % organizacija. Narančasta boja predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“ koji je dalo 25 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 3 % organizacija.

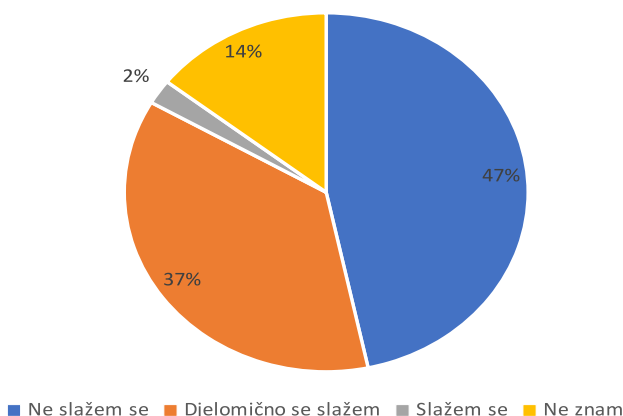
Grafikon pokazuje ozbiljan izazov u vezi s pristupom pomoćnim tehnologijama i tumačima znakovnog jezika u sudskim postupcima za osobe s invaliditetom. Većina organizacija (42 %) smatra da država nije osigurala nediskriminirajući pristup ovim resursima u sudskim procesima, dok 30 % organizacija nije imalo dovoljno informacija da donese zaključak o ovoj tematici. Ovi rezultati ukazuju na potrebu za većim naporima u pružanju adekvatnih pomoćnih tehnologija i tumača znakovnog jezika, kako bi osobe s invaliditetom imale ravnopravan pristup sudskim postupcima.

Izjava 19.

„Država je usvojila sveobuhvatnu strategiju deinstitutionalizacije, osigurala obuku osoblja i olakšala uključivanje organizacija osoba s invaliditetom u izradu strategija i planova za samostalni život, kojima će se predvidjeti pružanje usluga u zajednici, posebice na lokalnoj razini.“

Grafikon 34.

19. Država je usvojila sveobuhvatnu strategiju deinstitutionalizacije, osigurala obuku osoblja i olakšala uključivanje organizacija osoba s invaliditetom u izradu strategija i planova za samostalni život, kojima će se predvidjeti pružanje usluga u zajednici

Opis grafikona 34: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 19. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 19. Najveći dio grafikona obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 47 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 37 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 14 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 2 % organizacija.

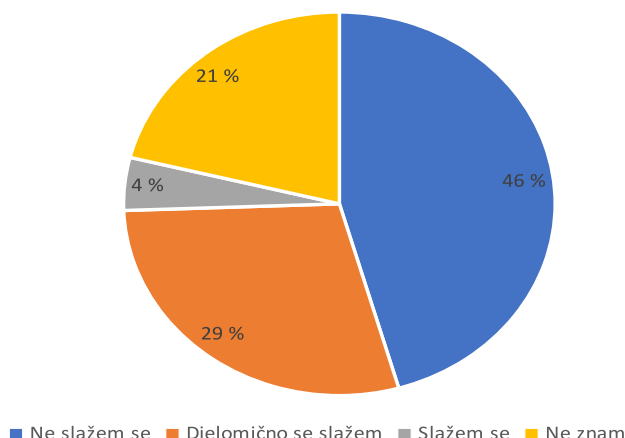
Najveći broj organizacija smatra da država nije usvojila sveobuhvatnu strategiju deinstitutionalizacije, jedan manji dio smatra da država djelomično ispunjava ovu preporuku, a samo 2 % organizacija smatra da država potpuno ispunjava ovu preporuku. Usvajanje strategija deinstitutionalizacije na svim razinama, unaprjeđenje samostalnog življenja, pružanje usluga u zajednici i aktivna uloga organizacija osoba s invaliditetom u tom procesu svakako predstavljaju jedan od ključnih prioriteta za osobe s invaliditetom.

Izjava 21.

„Država je osigurala da javni emiteri i telekom operatori pružaju informacije u pristupačnim oblicima, te usvojila zakonodavstvo koje priznaje znakovni jezik i Brajevo pismo.“

Grafikon 35.

21. Država je osigurala da javni emiteri i telekom operatori pružaju informacije u pristupačnim oblicima, te usvojila zakonodavstvo koje priznaje znakovni jezik i Brajevo pismo.

Opis grafikona 35: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 21. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 21. Najveći dio grafikona obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 46 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 29 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 21 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 4 % organizacija.

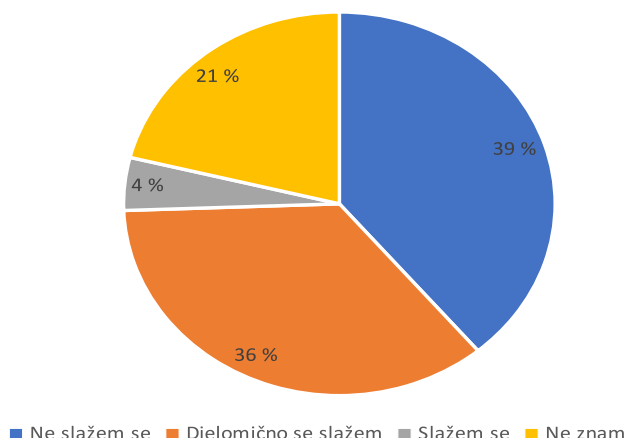
Grafikon prikazuje zabrinutost organizacija osoba s invaliditetom u vezi s pristupom informacijama. Ovi podatci sugeriraju da postoje značajni izazovi u osiguravanju pristupačnosti informacija za osobe s invaliditetom kako u medijima, tako i u svim segmentima života. U današnjem, modernom, vremenu kada je pristup informacijama ključan za napredak društva i pojedinca, ova problematika ima dodatnu vrijednost, te je stoga potrebno napraviti ozbiljne zahvate kako bi javne informacije bile dostupne svim osobama, bez obzira na invaliditet.

Izjava 22.

„Država je osigurala dovoljno sredstava za potporu obiteljima s djecom sa smetnjama u razvoju, uključujući promociju hraniteljskih usluga i potporu roditeljima s invaliditetom da zadrže punu roditeljsku odgovornost.“

Grafikon 36.

22. Država je osigurala dovoljno sredstava za potporu obiteljima s djecom sa smetnjama u razvoju, uključujući promociju hraniteljskih usluga i potporu roditeljima s invaliditetom da zadrže punu roditeljsku odgovornost.

Opis grafikona 36: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 22. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 22. Najveći dio grafikona obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 39 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 36 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 21 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 4 % organizacija.

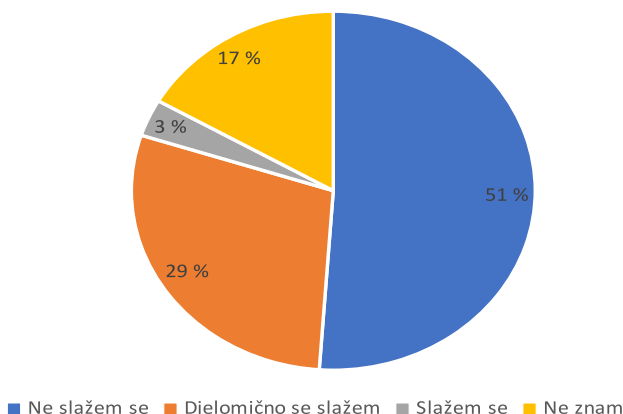
Grafikon pokazuje da je većina organizacija nezadovoljna time što država nije osigurala dovoljno sredstava za potporu obiteljima s djecom sa smetnjama u razvoju, uključujući promociju hraniteljskih usluga i potporu roditeljima s invaliditetom da zadrže punu roditeljsku odgovornost. S druge strane, značajan postotak organizacija smatra da država djelomično ispunjava ovu preporuku. Ovi podatci sugeriraju da postoji potreba za dodatnim poboljšanjima u ovom području.

Izjava 25.

„Država je osigurala učinkovite usluge rane intervencije za djecu sa smetnjama u razvoju, obuku zdravstvenih radnika o pravima osoba s invaliditetom, te ravnopravan pristup zdravstvenim uslugama i opremi za osobe s invaliditetom, uključujući žene.“

Grafikon 37.

25. Država je osigurala učinkovite usluge rane intervencije za djecu sa smetnjama u razvoju, obuku zdravstvenih radnika o pravima osoba s invaliditetom, te ravnopravan pristup zdravstvenim uslugama i opremi za osobe s invaliditetom, uključujući žene.

Opis grafikona 37: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 25. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 25. Najveći dio grafikona obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 51 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 29 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 17 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 3 % organizacija.

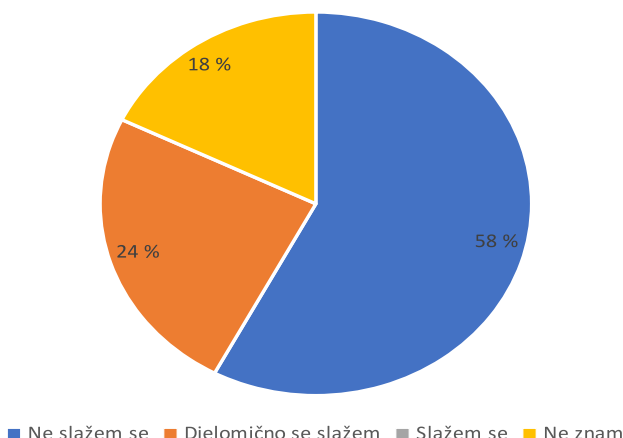
Mišljenje većine organizacija je da država nije osigurala učinkovite usluge rane intervencije za djecu sa smetnjama u razvoju, adekvatnu obuku zdravstvenih radnika o pravima osoba s invaliditetom, niti ravnopravan pristup zdravstvenim uslugama i opremi za osobe s invaliditetom, uključujući žene. Postoje napretci u brojnim pojedinačnim slučajevima, ali gledajući globalno, s posebnim osvrtnom na ruralne sredine, evidentno je da su potrebni dodatni naponi kako bi se ova preporuka primijenila.

Izjava 26.

„Država je izmijenila zakonodavstvo uključivanjem definicija ‘razumne prilagodbe’ i ‘univerzalnog dizajna’, te osigurala smjernice i obuku za javni i privatni sektor kako invaliditet ne bio opravdanje za nezapošljavanje.“

Grafikon 38.

26. Država je izmijenila zakonodavstvo uključivanjem definicija ‘razumne prilagodbe’ i ‘univerzalnog dizajna’, te osigurala smjernice i obuku za javni i privatni sektor kako invaliditet ne bio opravdanje za nezapošljavanje.

Opis grafikona 38: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 26. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 26. Najveći dio grafikona, više od pola, obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 58 % organizacija ispitanica. Potom slijedi manji dio grafikona koji je obojen narančastom bojom koja predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 24 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 18 % organizacija. Budući da nije bilo nijednog odgovora „Slažem se“, grafikon je podijeljen samo na tri dijela.

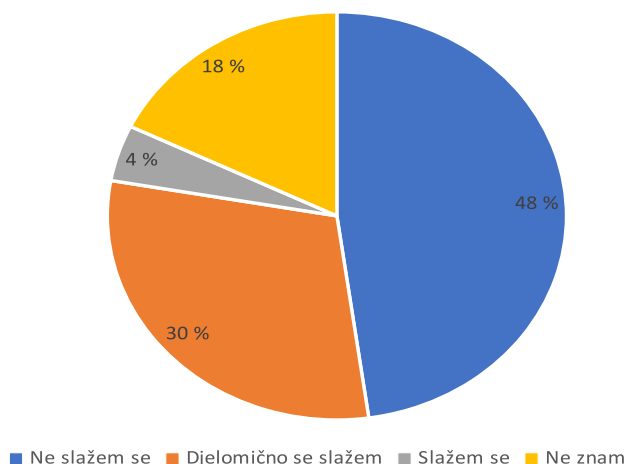
Iz grafikona se može zaključiti da većina organizacija smatra da država nije izmijenila zakonodavstvo u vezi s definicijama „razumne prilagodbe“ i „univerzalnog dizajna“, niti je osigurala smjernice i obuku za javni i privatni sektor kako bi invaliditet prestao biti opravdanje za nezapošljavanje. Iako postoje evidentni pokazatelji povećanog broja zapošljavanja osoba s invaliditetom, o čemu govore i rezultati izjave 27 (poglavlje 5.2), ipak su potrebni dodatni naponi, a posebice razumna prilagodba i univerzalni dizajn u svim aspektima života, kako bi se unaprijedio i ovaj sektor.

Izjava 28.

„Država je izmijenila izborni zakon kako bi osigurala jednako sudjelovanje osoba s invaliditetom u izbornom procesu.“

Grafikon 39.

28. Država je izmijenila izborni zakon kako bi osigurala jednako sudjelovanje osoba s invaliditetom u izbornom procesu.

Opis grafikona 39: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 28. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 28. Najveći dio grafikona obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 48 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 30 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 18 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 4 % organizacija.

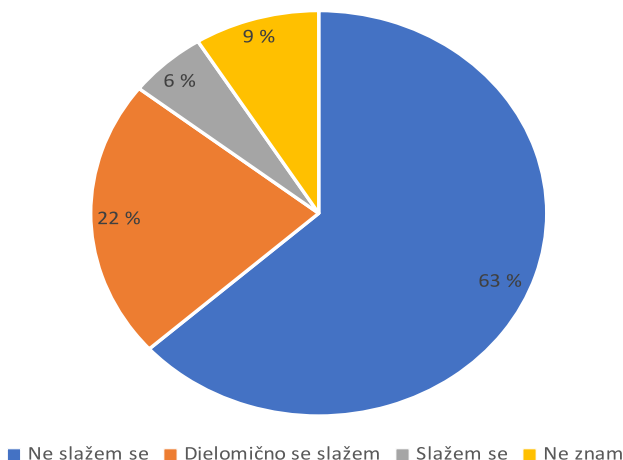
Prema rezultatima istraživanja, većina organizacija smatra da država nije izmijenila izborni zakon na način da se osigura jednako sudjelovanje osoba s invaliditetom u izbornom procesu. Ovaj odgovor sugerira da postoji značajan jaz u implementaciji ove preporuke. Caritas BiH s partnerima je intenzivno radio na ovom području i evidentirao niz prepreka s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom u izbornom procesu, a o tome svjedoče i dobiveni rezultati ovog istraživanja. Kroz izmjenu izbornog zakona ili drugih operativnih dokumenata potrebno je osigurati ravnopravno sudjelovanje osoba s invaliditetom u izbornom procesu i unaprijediti njihovu prisutnost u političkom životu.

Izjava 29.

„Država je osigurala pristupačan glasački materijal i informacije za osobe s invaliditetom i njihovo jednako sudjelovanje u izbornom procesu.“

Grafikon 40.

29. Država je osigurala pristupačan glasački materijal i informacije za osobe s invaliditetom i njihovo jednako sudjelovanje u izbornom procesu.

Opis grafikona 40: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 29. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 29. Najveći dio grafikona, znatno više od pola, obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“, koji je dalo 63 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 22 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 9 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 6 % organizacija.

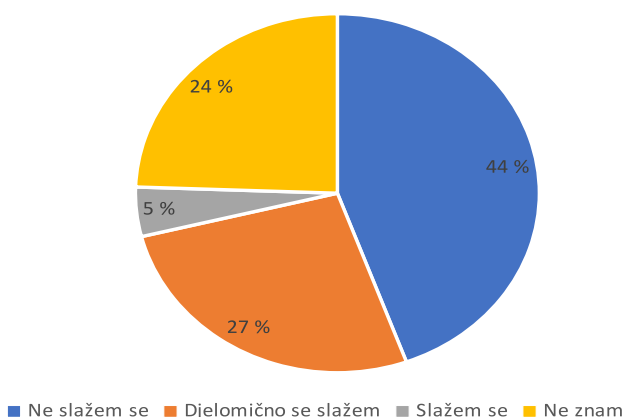
Gotovo dvije trećine organizacija smatra da država nije osigurala pristupačan glasački materijal i njihovo jednako sudjelovanje u izbornom procesu, što znači da postoji značajan nedostatak u implementaciji ove preporuke. Potrebno je dodatno angažiranje svih dionika u izbornom procesu kako bi se osigurala potpuna pristupačnost i inkluzivnost u izornoj infrastrukturi.

Izjava 31.

„Država je uspostavila sustavno prikupljanje i analizu podataka o osobama s invaliditetom, te eliminirala pogrdne izraze koji se odnose na osobe s invaliditetom.“

Grafikon 41.

31. Država je uspostavila sustavno prikupljanje i analizu podataka o osobama s invaliditetom, te eliminirala pogrdne izraze koji se odnose na osobe s invaliditetom.

Opis grafikona 41: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 31. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 31. Najveći dio grafikona obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 44 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen narančastom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“, a koji je dalo 27 % organizacija. Žuta boja predstavlja odgovor „Ne znam“ koji je dalo 24 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 5 % organizacija.

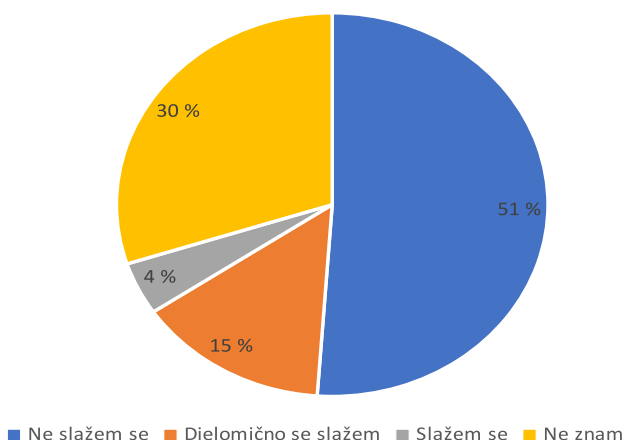
Na temelju dobivenih rezultata, zaključuje se da postoji značajan prostor za poboljšanja u procesu prikupljanja i analizi podataka o osobama s invaliditetom. Evidentno je da se nije dovoljno uradilo na eliminaciji pogrdnih izraza, koja je ključna za stvaranje inkluzivnijeg društva. Potrebno je uložiti više truda u edukaciju i implementaciju politika koje potiču poštovanje prava osoba s invaliditetom, uključujući odgovarajući jezik.

Izjava 32.

„Država je imenovala kontakt (fokalne) točke za primjenu Konvencije na svim razinama vlasti i uspostavila neovisni okvir za praćenje primjene Konvencije.“

Grafikon 42.

32. Država je imenovala kontakt (fokalne) točke za primjenu Konvencije na svim razinama vlasti i uspostavila neovisni okvir za praćenje primjene Konvencije.

Opis grafikona 42: Ovo je tortni grafikon koji prikazuje stavove organizacija o ispunjenju preporuke koja je u formi izjave/tvrdnje broj 32. Organizacije su odgovarale kroz četiri ponuđene kategorije odgovora: „Ne slažem se“, „Djelomično se slažem“, „Slažem se“ i „Ne znam“. Grafikon objedinjuje sve te odgovore, dajući pregled odgovora o implementaciji izjave broj 32. Najveći dio grafikona obojen je plavom bojom i predstavlja najveći broj odgovora „Ne slažem se“ koji je dalo 51 % organizacija ispitanica. Potom slijedi dio koji je obojen žutom bojom, koji zauzima nešto manji dio grafikona i predstavlja odgovor „Ne znam“, a koji je dalo 30 % organizacija. Narančasta boja predstavlja odgovor „Djelomično se slažem“ koji je dalo 15 % organizacija, dok je najmanji dio grafikona sive boje i odnosi se na odgovor „Slažem se“, a koji je dalo 4 % organizacija.

Najveći broj organizacija smatra da država nije ispunila ovu preporuku. Samo manji dio organizacija smatra da se nešto napravilo na ovom području. Ovi rezultati ukazuju na potrebu za uspostavljanjem jačeg institucionalnog okvira za praćenje i primjenu Konvencije. Taj okvir mora podrazumijevati kontakt-točke na svim razinama vlasti, a posebice je važno osigurati neovisan okvir za praćenje primjene Konvencije.

6. Zaključci i preporuke

Primjenom unutarnje metodološke validacije koja uključuje različita pitanja usmjerena na isti fenomen, poput prepreka u implementaciji UN-ovih preporuka, kvalitativnom i kvantitativnom analizom, dobili smo dosljedne i slične odgovore. Ovi rezultati potvrđuju pouzdanost naših nalaza, te osiguravaju stabilnost i relevantnost donesenih zaključaka.

6.1. Zaključci

Ovo istraživanje imalo je za cilj identificirati stavove organizacija osoba s invaliditetom o praktičnoj primjeni preporuka Odbora UN-a i utvrditi ključne prepreke u njihovoj implementaciji. Rezultati istraživanja jasno ukazuju na to da, iz perspektive većine organizacija osoba s invaliditetom koje su sudjelovale, država (uključujući sve razine vlasti) nije dovoljno poduzela kako bi implementirala preporuke Odbora UN-a za prava osoba s invaliditetom. Jedan od ključnih izazova koje organizacije ističu je nedostatak kapaciteta, uključujući ograničeno stručno znanje i nedostatne resurse.

Ovo, u kombinaciji s različitim tumačenjima preporuka Odbora UN-a, otežava praćenje implementacije i smanjuje sposobnost organizacija da precizno procijene napredak. Uz to, financijska potpora od strane države, koju organizacije prepoznaju kao osnovni preduvjet za učinkovito zagovaranje i implementaciju preporuka, prema onom kako su se organizacije izjasnile u istraživanju i dalje izostaje. Važno je primijetiti, također, da s obzirom na to da mnoge organizacije djeluju na više razina, postoji potreba za koordinacijom i suradnjom kako bi se izbjeglo dupliciranje napora i povećala učinkovitost. Organizacije koje djeluju na lokalnoj razini mogle bi imati koristi od dodatne potpore kako bi mogle učinkovitije djelovati na širem području.

Većina organizacija izražava nezadovoljstvo trenutanim stanjem, ističući da primjena preporuka Odbora UN-a izostaje, te da prava osoba s invaliditetom nisu dovoljno zaštićena i poštovana, što zahtijeva temeljitije promjene, uključujući:

- **Zakonske izmjene i proračunsku potporu:** Povećanje proračunskih izdvajanja za provedbu mjera, uz jačanje zakonodavnih okvira.
- **Jačanje kapaciteta organizacija:** Pružanje kontinuirane stručne i financijske potpore za razvoj organizacijskih kapaciteta.
- **Edukacija i podizanje svijesti:** Povećanje svijesti o pravima osoba s invaliditetom kroz edukaciju državnih službenika, organizacija, te šire javnosti.
- **Koordinacija između dionika:** Poboljšanje suradnje između organizacija, državnih tijela i međunarodnih partnera, te uspostavljanje funkcionalnih mehanizama za praćenje i provedbu preporuka.

Zaključno, rezultati istraživanja naglašavaju ključnu ulogu države u stvaranju povoljnog okruženja za osobe s invaliditetom, osiguravajući resurse, mehanizme praćenja, te promovirajući aktivnu uključenost organizacija u procese donošenja odluka. Organizacije naglašavaju važnost kontinuirane edukacije o Konvenciji i podizanje svijesti, kako unutar zajednice osoba s invaliditetom, tako i među širom javnošću, radi podizanja svijesti o pravima osoba s invaliditetom. Međutim, nedostatak koordinacije između organizacija i institucija stvara dodatne prepreke u zagovaranju i implementaciji preporuka. Istovremeno, različita tumačenja preporuka Odbora UN-a predstavljaju značajnu prepreku u njihovoj provedbi i zahtijevaju dodatne napore u podizanju svijesti i uspostavi zajedničkog okvira za tumačenje. Ovi nalazi osiguravaju relevantnu osnovu za buduće aktivnosti i jačanje potpore organizacijama osoba s invaliditetom.

6.2. Preporuke

Na temelju provedenog istraživanja, koje je jasno pokazalo nedostatke u implementaciji preporuka Odbora UN-a, predlažemo konkretne preporuke za poboljšanje situacije. Kako bi ove preporuke bile praktičnije za zagovaranje, predlažemo da se povežu s preporukama Odbora UN-a i relevantnim člancima Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i pretoče u akcijski plan zagovaranja. Konkretni akcijski planovi za svaku preporuku i njihova dosljedna primjena osigurat će mjerljive rezultate u zagovaranju za unaprjeđenje stanja prava osoba s invaliditetom. Kontinuirana suradnja svih relevantnih dionika iz vlasti i organizacija osoba s invaliditetom, uz jasno definirane uloge i odgovornosti, je najvažnija. S ciljem osiguravanja punog uživanja prava osoba s invaliditetom u skladu s Konvencijom, predlažemo sljedeće preporuke:

a) Pristupačnost

Odgovori ispitanika ukazuju na potrebu za pristupačnošću prostora i usluga za osobe s invaliditetom. Pitanja pristupačnosti uključuju ne samo fizičke prostore (poput zgrada i javnih objekata), već i usluge i informacije. Pristupačnost je osnovni princip na kojem počivaju sva prava osoba s invaliditetom i preduvjet je svih narednih akcija i mjera.

Preporuke:

- Osigurati potpunu pristupačnost javnih institucija, unutarnjih i vanjskih prostora, prilagodbom i izgradnjom pristupnih rampi, toaleta, pločnika, zvučnih semafora itd., kao i javnog prijevoza.
- Poboljšati dostupnost informacija putem digitalnih platformi (npr. pristupačnih web-stranica i aplikacija) i fizičkih formata (npr. na Brajevom pismu, materijali koji su izrađeni u formatu koji je lak za čitanje), kako bi bile prilagođene osobama s različitim oštećenjima.

- Omogućiti ravnopravan pristup pravdi, odnosno osigurati pristupačnu pravnu zaštitu osobama s invaliditetom i dostupnost metoda koje su na raspolaganju svim građanima, kako bi dobili pravne informacije i usluge u slučaju rješavanja sporova na sudu. Ova preporuka uključuje od fizičke pristupačnosti sudova, do pristupačne pravne pomoći, prilagođenih pravnih dokumenata, znakovnih tumača, ali i edukacije zaposlenih u pravosuđu kako bi se osigurala nediskriminacija osoba s invaliditetom.
- Osigurati pristupačnost drugih usluga koje pružaju javne institucije i koje su dostupne ostalim građanima, kao što su prijevoz, zdravstvo, obrazovanje, socijalne usluge, itd.

b) Jačanje kapaciteta

Jedna od najistaknutijih tema koja se ponavlja u odgovorima vezana je za potrebna jačanja kapaciteta organizacija, kao što je potreba za obukama i edukacijama. Edukacija je od ogromne važnosti za podizanje svijesti i praktičnog znanja o pravima osoba s invaliditetom. Bez adekvatne edukacije, implementacija zakonodavnih i institucionalnih promjena od strane donositelja odluka bit će otežana. U isto vrijeme, edukacija upravljačkih tijela organizacija o pravima, jačini i važnosti preporuka, koje je naša država dobila, također ima ključnu ulogu za zagovaračke aktivnosti organizacija osoba s invaliditetom, kako bi mogle ispuniti svoju ulogu koju im daje Konvencija. Također, potrebno je organizirati redovite edukacije za članove organizacija o važnosti ljudskih prava i ulogu organizacija u zaštiti tih prava, i samozastupanju. Nadalje, u cilju jačanja kapaciteta organizacija osoba s invaliditetom u ruralnim područjima i/ili novoosnovanih, posebno zbog ograničenih resursa, preporučuje se uspostavljanje mreže mentora koji će pružati potporu predstavnicima ovih organizacija u razvoju vještina upravljanja projektima i zagovaranja.

Preporuke:

- Organizirati redovite obuke za javne službenike i donositelje odluka o pravima osoba s invaliditetom po Konvenciji, kao i preporukama Odbora UN-a za prava osoba s invaliditetom, ali i preporukama drugih međunarodnih i UN tijela kao što je UNICEF, CEDAW, CESCR² itd., čije se preporuke tiču muškaraca, žena i djece s invaliditetom, na svim razinama vlasti, kako u urbanim, tako i u manje razvijenim sredinama.
- Provesti radionice i edukacije također o Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom i preporukama Odbora UN-a, kao i praćenju njihove implementacije, u organizacijama osoba s invaliditetom, naročito onim novoosnovanim, kao i onim u ruralnim dijelovima zemlje koje, zbog smanjenih kapaciteta, zahtijevaju prilagodbu procesa edukacije.

² UNICEF – Fond Ujedinjenih nacija za djecu, CEDAW – Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama, CESCR – Međunarodna konvencija o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

- Provesti edukativne programe za članove organizacija kako bi razumjeli važnost samozastupanja za njih kao pojedince, kao i ciljeve organiziranog djelovanja kroz organizacije čiji su članovi i koje ih predstavljaju.
- Provesti treninge o značaju i ulozi zagovaranja za organizacije osoba s invaliditetom, posebno osmišljene za članove, a posebno za lidere i predstavnike različitih upravljačkih tijela organizacija. Budući da je uloga potonjih ključna u vođenju organizacije, njihova edukacija mora biti opsežnija.
- Izrada priručnika o pravima osoba s invaliditetom po Konvenciji, kao i preporukama Odbora UN-a za prava osoba s invaliditetom, ali i drugih UN-ovih tijela čije se preporuke tiču muškaraca, žena i djece s invaliditetom, dostupnog u tiskanom i pristupačnom *online* formatu.
- Razviti *online* platformu koja sadrži različite edukativne module o pravima osoba s invaliditetom koju vode stručnjaci za (konkretna) prava osoba s invaliditetom s ciljem omogućavanja kontinuirane edukacije i potpore.

c) Zagovaračke aktivnosti

Mnogi se odgovori bave temom zagovaranja za implementaciju preporuka, uključujući aktivnosti za veću vidljivost osoba s invaliditetom i pritisak na vlasti. Mediji se u ovom kontekstu također spominju u nekoliko odgovora. Učinkovito zagovaranje zahtijeva koordinirane napore, medijske kampanje i izravan pritisak na vlasti kako bi se postigle konkretne promjene. Vidljivost organizacija osoba s invaliditetom i pritisak javnosti mogu natjerati vlasti da ubrzaju primjenu zakonskih mjera i standarda.

Preporuke:

- Zagovarati za financijsku i dugoročnu potporu svih razina države, kako bi organizacije osoba s invaliditetom mogle ispuniti dodijeljenu im ulogu predstavljanja i zagovaranja za prava osoba s invaliditetom osiguravajući planiranje, kontinuitet i održivost aktivnosti organizacija.
- Pokrenuti ciljne medijske kampanje promocije preporuke Odbora UN-a, s fokusom na lokalne zajednice, u kojima osobe s invaliditetom uglavnom ostvaruju svoja prava, a koje bi se na taj način upoznale s potrebom uvođenja ili usklađivanja lokalnih propisa i politika s preporukama.
- Uključiti u redovite aktivnosti organizacija praćenje implementacije i zagovaranje za bolju implementaciju preporuka i zakona, kao i drugih obveza države koje proizlaze iz Konvencije, uz inzistiranje na odgovornosti i sankcijama onima koji ne provode potrebno.
- Veće uključivanje i aktivan doprinos osoba s invaliditetom u kreiranju politika i donošenju odluka, posebice kroz međuresorne radne skupine, kako bi se osiguralo da su njihova prava i izazovi s kojima se suočavaju uzeti u obzir prilikom izrade politika i donošenja odluka.

d) Koordinacija i suradnja

Koordinacija i suradnja između institucija i organizacija osoba s invaliditetom također je istaknuta u odgovorima. Veliki broj odgovora ukazuje na potrebu za međuresornom koordinacijom i boljom suradnjom između različitih razina vlasti i organizacija osoba s invaliditetom. Djelotvorna koordinacija između vlasti i organizacija osoba s invaliditetom omogućuje bolju implementaciju u skladu s dogovorenim ciljevima. Koordinacija omogućuje zajednički pristup i sinergiju između različitih sektora. Na taj način može se izbjeći dupliciranje aktivnosti, a povećati učinkovitost u ostvarivanju zajedničkih ciljeva.

Preporuke:

- Formirati radne skupine koje uključuju predstavnike različitih ministarstava i organizacija osoba s invaliditetom koje rade zajedno i koordinirano s ciljem uspješne implementacije preporuka.
- Jačati suradnju između institucija vlasti i organizacija osoba s invaliditetom na svim razinama uređenja BiH kako bi vlasti prepoznale ulogu organizacija kao ključnih partnera u procesu donošenja odluka i implementacije preporuka.
- Razvijati suradnju između lokalnih vlasti, organizacija osoba s invaliditetom i drugih nevladinih organizacija kroz zajedničke projekte i inicijative koje osnažuju sve sudionike u njima i doprinose inkluzivnijem društvu.

e) Praćenje implementacije preporuka Odbora UN-a

Spomenuta je i potreba za praćenjem implementacije preporuka Odbora UN-a. Monitoring omogućuje praćenje napretka, identifikaciju prepreka u implementaciji, te pravovremenu intervenciju ako se naiđe na poteškoće.

Preporuke:

- Uspostaviti neovisan mehanizam za monitoring, odvojen od izravnog utjecaja vlade ili institucija koje implementiraju preporuke, koji će pratiti implementaciju preporuka na svim razinama administrativnog uređenja i njihov utjecaj na poboljšanje položaja osoba s invaliditetom.
- Izraditi godišnja izvješća koja će izvještavati o napretku, koja će obvezno uključiti i perspektivu osoba s invaliditetom, te na temelju uočenog stanja, postaviti nove ciljeve za unaprjeđenje implementacije preporuka. Ovakvo izvješće će omogućiti kontinuiranu procjenu uspješnosti rada vlasti i drugih relevantnih dionika uključenih u proces implementacije preporuka.